کـــــۆلارەبـــــــازەکە …
ڕانی: بەکر ئەحمەد

لە ئەرشیڤی دەنگەکانەوە … 2008

ناونیشانی کتێب بە ئینگلیزی The kite runner
نووسینی: خالید حوسێنی
وەرگێڕانی بۆ سویدی یوهان نیلسۆن
چاپخانەی: Wahlström& Widstarnd
ساڵی چاپ: 2008
ڕانی: بەکر ئەحمەد

2008-07-11

کاتێک لە تەمەنێکی 9 تا 10 سالیدا وڵات جێدەهێڵی‌و زیاتر لە 26 ساڵ بەسەر ژیانتدا تێدەپەڕێت لە کۆمەڵگای نوێدا، ئاسان یادەوەریەکانی کۆمەلگای کۆن، ناتوانێت کێشت بکاتەوە بۆ باوەشی خۆی. ئەمە گرفتی بەشیکی گەورەی منداڵانی پەنابەرە کە لە تەمەنێکی زووی منداڵ□یانەوە زێدی خۆیان جێهێشتووەو لە خۆرئاوادا گەورە بوون. نیشتیمانی دایکو باوکیان دەبێتە مەملەکەتی غەریبیی ئەوان□و ماڵی نوێشیان دەبێتە مەملەکەتی غەریبی دایکو باوکییان.

بەڵام بۆ "ئەمیرئاغا"ی پاڵەوانی (کۆلارەبازەکە)ی "خالید حوسێنی"، نووسەری ئەفغانی نیشتەجێی ئەمریکا، دەکرێ تەنها زەنگی تەلەفۆنێک لە پاکستانەوە، هەموو ژیانی نوێو دامەزراو لە کۆمەڵگای نوێدا، بەجارێک هەرەس پێبێنێ. ئەمیر 26 ساڵە کابولی ئەفغانستانی لە دوای لەشکرکێشی سۆڤێتەوە، لەگەڵ باوکیدا جێهێشتووەو لە سانفرانسیسکۆی ئەمریکادا گیرساوەتەوە. وەک نووسەرێک خەریکە ناوبانگ دەردەکات‌و بڕیارە لە هەفتەی ئایندەدا، لە یەکێک لە کتێبخانە بەناوبانگەکانی شارێکی ئەمریکادا، ڕیکلام بۆ بەرهەمە نوێیەکەی بکات.

چرکەساتێک کە زۆرێک لە نووسەرانی تازە ناودەرکردوو، خەونی پێوەدەبینن. ئەوەی لە تەلەفۆنی ئەوبەرەوە دەدوێت، دەنگێکی

ناسراوە، دەنگی ڕەحیم خانی هاوڕێی خۆشەویستی باوکییەتی. پیاوێک کە هەمیشە لە تەنیشت باوکییەوە، دڵێکی فراوانو گوێگرێکی باشی پرسیارە وردیلەکانی ئەمیر بووە لە مندالیدا. ” ئەمیر! تۆ دەبێت بڕیتەوە. ئاخر هەمیشە شێوازێک هەیە کە شتەکانی پێ بخەیتەوە سەر ڕێچکەی خۆی” بەڵام دەنگەکە بە تەنها دەنگی ڕەحیم خان نییە کە لە گوێی ئەمیردا دەنگدەداتەوە، بەڵکو هەموو ڕابردووی ئەمیرە کە هاواری لێدەکات. ئەو دەبێ بڕواو خاڵی کۆتایی بخاتە سەر زۆر ڕستە لە کاتی خۆیدا، نەیکردوون، پەردە لەسەر زۆر لاپەڕەی ژیانی ڕابردووی خۆی هەڵدەداتەوە، کە لە مێژە لە دەست چیرۆکەکانی هەڵدێت. مێژووی دەستپێکردنی ئەم سەفەرە لە ئەمریکاوە بۆ پاکستانو دواتریش بۆ کابول، هاوکاتە لەگەڵ هاتنەسەرکاری تاڵیبانەکاندا لە ئەڤغانستان.

ئەمیر لە یەکێک لە بنەماڵە دەولەمەندەکانی کابولەو باوکی” بابا” سەرمایەدارێکی گەورەی شارە. بە ڕەچەڵەک دەچنەوە سەر بنەماڵە ناودارەکانی ئەفغانستانو لە کۆشکێکی گەورەی دەوڵەمەندانەدا ژیانێکی خۆشی بۆ دایک لە کابولی حەفتاکانی ئەفغانستاندا بەسەر دەبات. منداڵێک هەرچی پێداویستییە مادییەکانی ژیانی مندالی دەولەمەندانە لەبەردەستیایەتیو لە عیشقی باوکیش بێبەشە.
باوکێک کە خەونی دروستکردنی ماڵێکی تایبەتی بۆ بێدایکو باوکانی شاری لە کەللەدایەو ئەمیری کوڕیشی خەون بەوەوە دەبینێت، باوکی ڕۆژانە بۆ ساتێکی کەم، لە باوەشی بگرێتو گوێ لە پرسیارە بێشوومارەکانی بگرێت. بەڵام باوکێکیش کە لەسەر گەورەترین بەها ئینسانیو مۆدێرنەکانی کۆمەڵگا، خوازیاری پەروەردەکردنی ئەمیرە. ئەمیرێک کە خەونی چیرۆکنووسین لە منداڵییەوە لە مێشکیدا گینگڵ دەداو ڕەحیم خانی هاوڕێی باوکی، ئەو کەلێنەی بۆ پڕدەکاتەوە کە گوێگرێکی باشی ئەو بێتو کتێبی تازەیشی بۆ بێنێ.

بەڵام ئەوەی کە پێکەرەوەی ژیانی منداڵانەی ئەمیرە، حەسەنی کوڕی عەلی خزمەتکارییانە کە هاوتەمەنی خۆیەتیو ئەو ڕۆحە هەمیشە ئامادەیەیە کە ئەمیر بۆ ئەو ژیانی مانایەکی دیکەی نابێت. بەڵام حەسەن سەر بە بنەماڵەی “هەزارە”کانی باکوری ئەفغانستانەو ئەمەش کۆمەڵێک دەردیسەری گەورە بۆ ئەمیر دەخوڵقێنێ. ناکرێ تۆ کارەکەرێکی “هەزارە”یت هەبێتو وەک ئینسان مامەڵەی بکەیت. ئاخر سەر بە گرووپی هەزارە بوون لە ئەفغانستاندا، وەک جووبوون وایە لە ژێر دەسەڵاتی نازیزمی ئەڵمانیدا. ئەو سیستەمی کاستەی لە هیندستاندا پەیڕەوی پێدەکرێت، بە هەمان شێوە، لە ئەفغانستاندا

ئامادەیی هەیەو قوربانییەکانی خەلکانی سەر بەم گروپەن.

حەسەن نەخوێندەوارەو ئاشقی چیرۆکی ڕۆستەمو زۆرابە. ئەمیر بۆ سەدان کەرەت ئەم سەرگوزشتەیەی لەبن دارهەنارەکانی پشت ماڵەکانی خۆیانەوە بۆ حەسەن خوێندوەتەوەو هێشتاش ئەگەر ئەمیر لێی بپرسێت: دەتەوێت ئەمڕۆ چیت بۆ بخوێنمەوە، لە وەلامدا هەر هەمان شت دەبیستێتەوە: ڕۆستەمو زۆراب. بەڵام حەسەن نەک هەر هاوڕێیەکی دڵسۆزو وەفاداری ئەمیرە، بەڵکو باشترین کۆلارەبازی کابولیشە. لە فیستیڤاڵی کۆلارەهەڵدانی ساڵانەی کابوولدا کە سەربانەکانی کابولی دەکردە گەورەتین ترادیسیۆنی بەرچاوی ئەم شارە، کاتێک لە جەنگی کۆلارەبەزاندندا، کۆلارەیەک دەدڕێنرێتو بەردەدرێتەخوار، کوڕ ئەوەیە ڕابکاتو کۆلارەی بەربووەوە بگرێتەوەو ببێتە خاوەنی.

کاتێک منداڵانی کابول بە شوێن کۆلارەیەکی بەربووەوەدا بەرەو خۆرهەڵات هەڵدەهاتنو خوازیاربوون لە کۆڵانێکی گەڕەکی خۆرهەڵاتدا بیگرنەوە، حەسەن بە پێچەوانەی هەموو منداڵانەوە، بەرەو خۆرئاوای شار هەڵدەهاتو بۆ کەیف لەبن گۆشوانەی ماڵێکدا چاوەڕێیدەکرد، تا کۆڵارەکە لە نزیکیەوە دەکەوتە خوار. حەسەن لە شەڕفرۆشتنی منداڵە دەوڵەمەندەکانی دیکەی شاردا بە ئەمیر کە زیاتر لەسەر هاوڕێیەتی نزیکی ئەمیر بوو بۆ منداڵێکی کارەکەری "هەزاری" کە وەک جووەکانی ژێردەسەڵاتی نازیزم مامەڵەیان پێدەکرێ لەمڕۆو دوێنێی ئەفغانستاندا، هەمیشە دڵسۆزی ئازاو وەفاداری ئەمیرە، بەڵام کاتێک حەسەن بە شوێن کۆلارەیەکی تایبەتیدا کە بڕیارە بیگرێتەوەو بیدات بە ئەمیر، لە یەکێک لە کووچە داخراوەکانی کابولدا لەلایەن کۆمەڵێک منداڵی ترەوە دەستگیردەکرێو ئەمیریش لە پشتی دیوارێکدا ئاگای لە ماجەراکەیە، پەیوەندی هاوڕێیەتییان، ئاڵوگۆڕێکی بنەرەتی بەسەردا دێت.

ئاخر بەبەرچاوی ئەمیرەوە، دزداشە درێژەکەی حەسەن هەڵدەدەنەوەو دەستدرێژی لێدەکەن. قیژەو هاواری حەسەن، خوێنی لەبەڕێیشتووی ناوگەڵی حەسەن، بەبەر چاوانی ئەمیردا، ترسو بێهەڵوێستییەکی وای لەلا دروستدەکات، کە تا کۆتایی ژیانی لێیدەربازنابێت. بەڵام حەسەن لەسەر پەیمانی هاوڕێیەتیو وەفاداری خۆی بۆ ئەمیر بەردەوامە. "بۆ تۆ هەزار جاری تر، دەیکەمو دەیکەمەوە، کۆلارەت بۆ دێنمەوە"

ئەمیر کەسایەتییەکی زۆر سادەی منداڵانەیەو لە هەموو کۆمەڵگاکانی دنیادا دەبینرێت. ئەو گرێ دەروونییە منداڵانەیەی خۆی وای لیدەکات لەبەرانبەر حەسەندا، هەمیشە خۆی پێ کەمتر بێت. حەسەنێک کە دالێک لە واوێک لێکجیاناکاتەوە، بەڵام دوو چاوی تیژو زمانێکی

سادەی ڕوونکردنەوەی هەیە کە ئەمیر چیدی ناتوانێت، لەبەرانبەریدا بوەستێت. بۆیەش بۆ ئەوەی لەم عەزابە ڕۆحییەی خۆی ڕزگاری بێت، پاش ئەوەی کە ناتوانێت بە لێدانیش یەک زەرە لە دڵسۆزییو وەفاداری حەسەن بۆ ئەو بێنێتەخوار، ناچار لە پیلانێکی منداڵانەی خۆیدا، حەسەن تاوانباردەکات بەوەی کاتژمێرە گرانبەهاکەی کە لە ڕۆژی لەدایکبوونیدا وەریگرتووە، لەلایەن حەسەنەوە دەدزرێتو حەسەنو عەلی باوکی، لە ماڵە گەورەکەی ئەمیرئاغا دەچنەدەرو لە ژیانی ئەمیردا وندەبن.

گەڕانەوەی ئەمیر بۆ پاکستانو پاشانیش بە قاچاخ چوونە ناو ئەفغانستانەوە، بۆ هەڵدانەوەی مێژووی ونبوونی حەسەنو دۆزینەوەی ئەو بەشە لە مندالی ئەمیرە کە دەبێت لە گەورەییدا، پارچەکانی بدۆزێتەوەو مانایەک بۆ بێوەفاییو هەستی ئازاری ویژدانی خۆی پەیدا بکات تا کەمێک ئارام بگرێت.

بەڵام چیرۆکی “کۆلارەبازەکە”ی خالید حوسێنی، بە تەنها سەرگوزشتەی هاوڕێیەتیو وەفاداری دوو منداڵ نییە، بەڵکو سەرتاپای مێژووی خوێناوی ئەفغانستان لە ژیانو یاری ڕۆژانەی باباو ئەمیرو حەسەنو ڕەحیم خانو هەندێک لە کەسایەتیەکانی دیکەی ڕۆماندا دێتە بەرچاوی خوێنەر.

خالید بەرلەوەی ڕۆمانێکی مێژوویمان لەسەر مێژووی کۆنو نوێی ئەفغانستان پێشکەشکات، لەگەڵ گەورەبوونی پاڵەوانە بچکۆلەکانیدا ئەو مێژووە دێنێتە قسە. بەشێکی زۆر لە دیمەنەکانی ڕۆمان، وەک فلیمێکی زیندوو بەبەرچاوی خوێنەردا دەهێنێت، کە گێڕانەوەیەکی سادەی ڕۆمان، بە بێ هیچ گرێو درێژدادڕییەک، خوێنەر لە سیحرێکی خوێندنەوەی بەردەوامدا ڕادەگرێت کە دەکرێ بە یەک نەفەس، ڕۆمانەکە بە چاو هەڵلووشیت. ئەگەر دانی زانیاری سەبارەت بە مێژوو پێکهاتە کۆمەڵایەتییە جۆراوجۆرەکانی کۆمەڵگایەک کاری هونەری ڕۆمانوسیین نەبێ لەمڕۆداو ئەگەر نووسەر ئاگاهانە بەکاریان نەهێنێت، تیکستەکە دووچاری ڕێپۆرتاژێکی ڕۆژنامەوانیانە دەکات، ئەوا بۆ خالید حوسێنی، نەک هەر سەرکەوتووانە ئەم کارە ئەنجامدەدات، بەڵکو زیرەکانە، ڕۆمانەکە دەکاتە سەرچاوەیەکی گەورەی زانیاریدان بە خوێنەرو بۆ ئەوەی هەستبکەیت فێرێکی گەورەت لێکراوە.

نووسەر ئەگەر مەبەستیشی نەبووبێت لەو وێنەو ڕووداوانەی لەم ڕۆمانەدا پێشکەشی کردووین، قووڵی نائینسانیبوونی دابەشکاریی چینایەتیو جیاکردنەوەی ئینسانەکانمان لەسەر بنەمای جێگاوشوێنیان لە سیستەمی بەرهەمهێنان دێنێتە بەرچاو. خزمەتکاریی حەسەنو

ئاغایەتی ئەمیر بەسەر حەسەنەوە لەسەر بنەمای درۆیەکی گەورەو دێرین دامەزراوەو ئەو ڕاستیانەی لە کۆتایی ڕۆمانەکەدا دەردەکەوێت پووچەڵیان دەکەنەوە.

ڕاستیەکی تر کە دەکرێت لە نێو زنجیرەی ڕووداوەکاندا درکی بکەیتو بیناسیتەوە، ڕاسیزمێکە کە لە دڕندەییو بێبەزەیی ئاسفی مێردمناڵەوە دێتە بەرچاومانو بە نێو جەنگو ئاوارەییو داگیرکاریو داڕمانی مەدەنیەتدا تێدەپەڕێ و گەورە دەبێت تا دەگاتە ئەوەی لە پشت ڕیشێکو مێزەرێکی ئیسلامیانەی تاڵەبانێکەوە دەرکەوێتەوە. کە دیمەنەکانی کۆتایی ڕۆمانەکە دێنیتە بەرچاوو لەتەک دیمەنەکانی سەرەتایدا دایدەنێیت، هەست دەکەیت ڕاسیزمو ئینساندوژمنی سەرێکەو لە ئیسلامی سیاسیدا کڵاوی خۆی دۆزیوەتەوە.

بۆ ڕەخنەگرانێک کە پێیانوایە ئەگەر ئەفغانستان لەمڕۆی سیاسەتی نێونەتەوایەتیدا جێگایەکی هێندە گەورەی لەسەر نەخشەی سیاسەتی دنیادا نەبوایە، ئەم ڕۆمانە ئەو سەدا نێونەتەوایەتییەی نەدەبوو، هەستدەکرێت بڕیارێکی بێبەزەییانەیە.
چونکە ئەوەی لەسەر لاپەڕەکانی ئەم کتێبەدا دێتە گۆ، سەرگوزشتەیەکی پرسیارە وجودییەکانی ئینسانە کە خۆشەویستیو ڕق، وەفاو بێوەفایی، هاوڕێیەتیو خیانەت، سیاسەتو ئایین، مندالیو گەورەبوون تەنیوویەتیو خوینەر کێشدەکاتە ناو پرسیارە گرنگەکانی ژیانەوە.

یەکێک لە هاوکارانی کارم کە پێش من ئەم ڕۆمانەی خوێندبووەوە سەبارەت بەم ڕۆمانە کاتێک لەسەر کار باسمانکرد پێی وایە: ئینسان هەستدەکات، کە پێشتر لە ئەفغانستاندا ژیانێکی تر هەبووەو من هیچ ئاگام لێی نەبووە. ئەم ڕۆمانە ئەو وێنەیەی بۆ نیشاندام. ڕەنگە درکاندنی ڕاستییەکی تاڵی وا لەمڕۆدا کە دەسەڵاتی ئیسلامی سیاسی سیمای کۆمەڵگای بەدەموچاوی زۆرێک لە کۆمەڵگاکانی دنیاوە نەهێشتووە، پەیامێکی دیکەی ئەم ڕۆمانە بێت، ئەگەر چی مەبەست لە خودی چیرۆکەکە بۆ نووسەر شتێکی دیکەش بێت. بەڵام بۆ خوێنەرێکی ئەوروپی، سیمای زۆڕیک لە کۆمەڵگاکانی دنیا لە پاش هاتنەسەرکاری ئیسلامی سیاسی، پێویستی بە دووبارە وێنەکێشانەوەیەکی دیکە هەیە کە ئەم ڕۆمانە بە سادەیی دەیکێشێت.

کاتێک “ئەرۆندهاتی ڕۆی” ژنە ڕۆمانووسی بەناوبانگی هندستان “خوای شتە بچووکەکان”ی نووسی، یەکێک لە ڕۆماننوسانی سوید، ئەندێرش پاوڵرود دەنووسێ:” خوایە، ئەم ڕۆمانە چەند جار کەڵکەڵەی سەفەری هندستانی لەسەرمدا زیندووڕاگرتووە.”

لەگەڵ خوێندنەوەی ئەم ڕۆمانەدا، چەند حەزدمەکرد، خۆزگە مندالێم لەگەڵ حەسەنو ئەمیردا، لە ژێر ئاسمانی بەفراوی کابولدا ببردایەتە سەرو بۆ ساتێکێش لە فیستیڤالێ کۆلارەهەڵداندا، لەگەڵ حەسەندا، کۆڵانەو کۆڵان بەشوێن کۆلارە بەربووەکانی جەنگی کۆلارەکاندا، هەڵهاتمایە. خوایە، ئەم ڕۆمانە، چ عیشقێکی سەیری بۆ منداڵبوونەوە لە کابولی حەفتاکاندا، لە دڵی مندا دروستکردووە.

لەکۆشکی کچێتی بۆ زیندانی بێوەژن … هاوتا کوردستانی

کێ بێوەژنە ، چەند کەس بێوەژنە و ناتوانێ بەدلێری و دەنگ هەڵبڕێت و بڵێ بەڵێ منیش بێوەژنم ، بێوەژنبوون تەنها لێکەوتەیەکی کۆمەڵایەتی نیە بەڵکو بێوەژنبوون ئەو شوناسە پڕ کاریسە و تراژیدیای کۆمەڵگەی کوردیە کە شوناسێکی پڕ جەور و ستەم و پڕ لە ئاڵۆزی و پڕاوپڕیش بووە لە غەم و نائومێدی ،
بێوەژنبوون خۆی لە خۆیدا ئەو دۆخە کۆمەڵایەتیەی خێزانداریەیە و وە ئەم پەیوەندیەش پەیوەندیەکی پەرەسەندنە و بەچەندین قۆناغی جیاوازدا گوزەر دەکات سەرەتا دوای ئەوەی کە ئافرەت ئەچێتە قۆناغی هاوسەریەوە لە قۆناغی کچ بوونەوە ئەچێتە قۆناغی ژن بوون و دواتریش بە لێکەوتە و خستنەوەی منداڵیش ئەچێتە قۆناغی دایک بوون و دواتریش پەرەسەندنی زیاتر دوورتر گەشە دەکات .

بەڵام کە لەقۆناغی ژنبووندا جوودابوونەوەی هاوسەری و پووچەڵبوونەوەی گرێبەستی هاوسەری ڕوو دەدات ، ئیتر لێرەوە شوناسی بێوەژن بە یەخە و گەردنی ژندا هەڵدەکۆڵرێت و لە کۆشکی کچێتی دەچێتە زیندانی بێوەژنبوون و تەنها شوناسێک نیە و بەس ، بەڵکو قۆناغ و ژینێکی پڕ تراژیدی دەست پێ دەکات ئیدی لێرەوە دوونیایەکی دیکە و ژیانێکی دیکە دێتە گۆڕێ ، ئەو بارودۆخە کۆمەڵایەتیەش هەمان ڕێچکە لە خۆناگرێت و لەشوێنێکەوە بۆ شوێنێکی دیکە و لە جێگەیەکەوە بۆ جێگەیەکی دیکە دەگۆڕێت ، ئەو دونیا کاریسە و تراژیدیە لە کۆمەڵگەی کوردیدا بەرجەستەیە لە کۆمەڵگایەکی دیکەدا هەمان شوناس و هەمان ڕەهەندی کۆمەڵایەتی ناگرێتەوە ئەمەش

وابەستەیە بەهۆشیاری تاک و خێزان و ڕەنگدانەوەی ئەو پێشکەتنە فیکری و کۆمەڵایەتیەی کە بەرجەستەی کۆمەڵگایە .

بێوەژنبوون کائینێکە کە تەواو لەپرسی ئینسانبوون پەراوێز دەخرێت و وەک مرۆیەکی تاوانکار مامەڵەی لەگەڵ دەکرێت و ، کاتێک کە لەکۆمەڵەیەکدا قسە دەکات بێدەنگ دەکرێت چونکە ئەو مێینەیە و بێوەژنیشە ، کاتێک بەڕێگایەکدا دەڕوات جۆرەها توانج و گێرەی پێ دەکرێ ، کاتێک دەچێتە دەرەوە دونیایەک بیانووی پێ دەگرن گوایە کەئەم بێوەژنە و قسەیان دێتە سەر ، کاتێک دەچێتە بازاڕ و خۆی دەکات بە قەیسەریەکدا یەکێ تەسبیحێکی دوو مەتری قەزوانی بەدەستەوەیە وەک سەرچۆپی ڕایدەوەشێنێ و یەکێک خۆی لێ ئەبێتە فەنی و دەست دەکات بەگۆرانی وتن و بێوەژنە و بێوەژن و بێوەژنە دەستی دووە ، وە هەمووی بەجارێ بن گونی دەخورێت دەست دەکەن بە بن گوون خوراندن و یەکێک بەدەنگی بەرز بەوی دی ئەڵێ ئەوە ژنت نەهێنا با بێوەژنێکت بۆ مارە بکەین ، وە کاتێک شتێک دەکڕێت چاوێکی لێ هەڵدەتەکێنن و دە لای بە با عایدی خۆمان بێت ، ئەمە تەنها لەچوونە بازاڕێکدا ئەمەی بەسەر دێت ، ئەمەیە بێوەژنبوون لەکۆمەڵگەی کوردیدا ، ناتوانێت بەدڵی خۆی قسە بکات ، بەدڵی خۆی پۆشاک بپۆشێت ، بەدڵی خۆی بجوڵێتەوە نا نەکەی تۆ بێوەژنی ، تەنانەت بۆنیش بەکاردێنێت بیانووی پێ دەگرن چون ئەو بێوەژنە .

هەر تراژیدیایەک نیە و ببڕێتەوە ، ژینیان لێ بووەتە دۆزەخ ، لەهەموو شوێنێکی ئەم دوونیایە هەست بە نامۆیی دەکەن ، مووچەیەکی 100 هەزاریشیان هەبوو بەدەیان ڕیسوایی و شەرمەوە وەریان دەگرت ئێستا ئەوەشیان لێ بڕین ، وەک بڵێی بارگرانی بن بەسەر حکومەتێکی ز□ بەلاحەوە و دەستیان خستە گەرووی بێوەژن و نان بڕاویان کردن ، هەر لەوێشدا وەک مرۆێەکی ئاسایی نەدەبینران وەک بڵێی خێریان پێ بکرێ ، لەهیچ شوێنێک و لەهیچ سەدایەک لەنێو پرسی ئینسانبووندا نین و خراونەتە دەرەوەی پرسی ئینسانبوون ، ئەمە هەموو غەم زامی بێوەژنی کۆمەڵگای کوردی نەبوو بەڵکو ڕەنگە پەڕەی یاداشتنامەی یەک ڕۆژەی بێوەژنێک بێت ، ڕەنگە هەر تاکێک لەناو ئەم غەمانەدا بێت و هەستی پێ بکات و ئەو پرسیارەی لەلا دروست ببێت و بڵێ ئێ بە باسکردنی چ دەگۆڕێت ؟ ، هەموومان غەمەکانیان دەبینین بەڵام هەموومان هەست بەو ئازار و زیندانە ناکەین کە ئەوان ژیانی تێدا دەکەن ، بۆ ئەمەش دوو ئیمکان هەیە بۆ چارەسەر

یەکەم پەروەڕدەیەکی تەندروست بۆ تاک و بۆ خێزان ئەمەش بەهۆشیاریەکی قۆناغ درێژی پێویستە ، ئەمەش بەچەندین ڕێگای

جۆربەجۆر ئەتوانین خاوەن پاشخانێکی پەروەردەیی و مۆڕاڵی بین دووەم ئەرکی مەدەنیەت و ڕێکخراوی مەدەنی و لایەنی دەسەڵات لەسەر ئەم پرسە بێنە پێشەوە و کاری جدی و هەماهەنگی لەنێوانیاندا هەبێت و لایەک لەم گرفتانە بکەنەوە ئەم کێشەیە بە ئەندازەی مادەی 140 ئێمەی نیگەران کردووە و ئەوەندەی ئەو کێشەیە گرنگی هەیە و ئەوەندەی گرفتی شەفافی کەیسی نەوت جێی گرنگیە ، وە پێویستی بە چارەسەری هەنووکەییە ، چونکە چارەسەر نەبوونی ئەم کێشانە سەرجەم دەروازەکانی کرانەوە و بەرەو پێشچونمان لەسەر دادەخات ، وە بۆ ئەمەش ئەم دوو ئیمکانەی دەربازبوون هەیە .

خوێندنی زمانی کوردی لە کۆلێژی (ئینالکۆ) لە فەرەنسا … مامەد شامەزدی

خوێندنی زمانی کوردی لە کۆلێژی (ئینالکۆ) لە فەرەنسا
و لێدان و شکاندنی دیالێکتی سۆرانی لە لایەن
(ه□ل□و حەکیم)ەوە
مامەد شامەزدی

———

پێشەکی

ووشەی ئئنالکۆ بە فەرەنسی کورتکراوەی : (ئەنیستیوتی نیشتمانی زمان وشارستانیەتە رۆژهەلاتیەکان)ە .
Institut National des Langues et Civilisations Orientales-INALCO
ئینالکۆ بە یەکێک لە زانکۆ بەناوبانگەکانی جیهان دەژمێرێت و پتر لە سەد زمانی تیدا دەخوێنرێت. مێژووی دامەزراندنی دەگەرێتەوە بۆ ساڵی 1873 لە ئەنجامی بوون بە یەکی دوو کۆلێژی زمان . ئەوەی شایانی باسە مەبەستی سەرەکی بنیاتنانی ئەم کۆلێژە بۆ بەهێزکردنی بازرگانی فەرەنسا بووەلە ووڵاتی شام ئە سەدەی 19، کە ئیتالیەکان و ئینگلیزەکان و هۆلەند□ی□کان لەوناوچەیاەدا بەهێز بوون . وە

تورکەکان چەند یاسایەکیان دادەنا بۆ بازرگانی کە ڕێگر بوون لەو وڵاتانەی کە دەهاتنە ئەو ناوچەیە .

لە ئینالکۆ لەسەرەتا دا تەنها زمانی عەرەبی و فارسی و تورکی و پاشان ڕووسی تێدا دەخویندرا ، دوای چەند ساڵێک بەرە بەرە زمانەکانی تری ڕۆژهەڵاتی بۆ زیاد کرا . لە ساڵی 2010وە بەوە بە بەشێک لە زانکۆی سەربۆن پاریس سیتێ .
سەبارەت بە خوێندنی کوردی لەم کۆلێژە کە کەم کورد ئاگادارن (جگە لەوانەی کە لە فەرەنسا خوێندویانە یان شارەزایانی زمانی کوردی) لە ساڵی 1948 وە بە هەوڵدانی ڕۆژهەڵاتناسی فەرەنسی (ڕۆژی لیسکۆ 1914-1975) توانی لقی زمانی کوردی بکاتەوە .

پاشان میر کامەران بەدرخان جێگەی گرتەوە لە ساڵی 1970 وە دوای مێریش خاتوو (جۆیس بلاو) . هەڵبەتە لە سەرەتادا تەنها بریتی بوو لە چەند سەعاتێکی وانەی زمانی کوردی کرمانجی بە زمانی فەرەنسی ، وە پاشان ئەم لقە پەرەی سەند و لە چەند سەعاتێکەوە بوو بە لقێک لە بەشی زمانەکانی ڕۆژهەڵات ، خاتوو جۆیس بلاو کە پرۆفیسۆر بوو لە لینالکۆ تا ساڵی 2000 بە بەردەوامی وانەی کوردی دەگوتەوە. بەڵام تەنها بە دیالێکتی کرمانجی . بەپێی گووتەی ئەم پرۆفیسۆرە کە دەڵێت : لە ساڵی 1973وە بە میر کامەران بەدرخان م گووت باشترە کە دیالیکتی سۆرانیش بخوێنریت ، میر بەم پێشنیارە رازی بوو ، وە لە ساڵی 1974 وە سۆرانیش دەخوینریت لەم کۆلێژە) ئەم خانمە چەندین کتێبی بڵاو کردۆتەوە لە سەر زمانی کوردی جگە لە وەرگیرانی کۆمەڵێک چیرۆک و هەڵبەستی کوردی بۆ فەرەنسی. یەکێک لە کتیبە گرنگەکانی ئەم مامۆستایە بریتیە لە (فیر بوونی کوردی سۆرانی- بۆ فەرەنسی). ئەوەی شایانی باسە تائیستا هیچ کەسێک لە فەرەنسا کتێبی وەهای نە نووسیوە .

لە لینالکۆ پێشەوای نەمر (عبدالرحمان قاسملۆ)ش ماوەیەک لەم کۆلێژە وانەیان گوتۆتەوە ، وە چەند فەرەنسیەک لە ئینالکۆ زمانی کوردیان خویند لەوانە (ژێرار شالیان) کە خاوەنی چەندین پەرتووکە لەسەر بزوتنەوەی کوردی و هۆنراوەی کوردی. یان (ژێرار گۆتیە) .

کێشەی کورد لە تاراوگە ئەوانەکە خۆیان بە ڕۆشنبیر دزانن :
یەکێک لەوکەسانەی کە لەساڵی 1983 دا وەک وانە بێژ چۆتە ئەم کۆلێژە هەڵکەوت حەکیم بوو ، لە راستیدا بە گووتەی(جۆیس بلاو) وانە بێژەکان ئەوانە بوون کە هات بوون بۆ بە فەرەنسا بۆ خوێندن ، وە وانە گوتنەوەی پراتیکی باشتر دەبوو کە کوردێک (کەسێک کە زمانی

دایکی سەرانی بەت) بیەیتەوە . ئەم باروو دەخە وای کرد کە هەلکەوت حەکیم دەست بکات بە وانە گوتنەوە ، ئەگینا ئەم خوێنکارە کە لەریی بغدادە وە هاتبوو بۆ فەرەنسا ، وە پەنابەر نە بوو (وەک هەموو کوردەکانی کە لە فەرەنسا ن لە ساڵانی 1980 و1990) . بەڵام هەلکەوت حەکیم هەرگیز زمانی کوردی نەخویندوە وەک کوردێکی باشوور ، چونکە هەلکەوت حەکیم لە دایک بووی خانەقین ە و کوردیەکەی پاڕاو نیە ، بەلام ئەم هەلە زیرینە ی بۆ حەکیم هەڵکەوت و کاریکی باشی دەست کەوت ، نە دەزانێ فرمان ، ئاوەڵناو ، ووشەی ڕیکدراو یان پێشگر و پاشگر چیە ؟ لە کوردیدا؟

لە ساڵی 1999 کاتێک خاتوو جوەیس بلاۆ چوو بۆ خانە نشینی هەلکەوت حەکیم جێگەکەی گرتەوە بە ئاسانی و بە بێ هیچ منافسی ، چونکە کەسی وا نە بوو کە کوردی باش بزانێ ودکتۆرای هەبێ لە زمان یان ئەدەبی کوردی ، راستە پاشان بۆ یارمەتی چەند کەسێک وەک (ژێرار گەتیە) فەرهەنگی فەرەنسی- کوردی دەرکرد کە پڕە لە هەڵەی زمانەوانەی .
دەبی ئەوەش بگوتری کە بۆ بڵاو کردنەوەی ئەم فەرهەنگە ، بە پێی قسەی ئەندامێکی یەکێتی نیشتیمانی لە پاریس : (محەمەد سابیر ، کە ئەو کاتە نوێنەری یەکێتی نیشتمانی بوو لە پاریس کە جێی احمد بامەرنی گرتبەوە) بری پێنج هەزار فرانکی دا بە هەلکەوت حەکیم ، بەرامبەر ئەم برە پارەیە چەند نمونەیەک لە فەرهەنگە کە درا بە ئۆفیسی یەکێتی لە پاریس ، هەر کەسێک بچوایە بۆ ئەم ئۆفیسە نوسخەیەکی دەبرد) . وە لە هەمان کاتداوە هەر بە پێی گوتەی هەمان کەسی ئەندامی یەکێتی ، کە کەسێکی شایانی بروا و ڕێزە ، دەڵێت : سەرمایەدارێکی کوردی باکوریش کە پێی دەڵێن " ئاپۆ" ئەویش بڕێ پارەی دا هەر بۆ هەمان کتیب .

وە لە ساڵی 2012 هەلکەوت حەکیم فەرهەنگێکی کوردی- فەرەنسی دەرکرد بە یارمەتی (بنکەی نیشمانی فەرەنسا بۆ کتێب) وە بۆ ئەم پەرتووکەش برێ پارەی باشی وەرگرت . ئەم پەرتووکە هەرچەندە بە قەبارە زلە بەڵام بە ناوەرۆک بچوکە ، وە سەرکەوتنی بەدەست نەهێنا چونکە جگە لە هەبوو نی کەمەیێك هەلەی مەزنی زمانەوانی کوردی ، تەنها بریتیە لە لاپەرە پرکردنەوە ، وە بە نرخێکی زۆر گران دەفرۆشریت (34 ئیرۆ) کە لە توانی خوێندکاری کوردا نیە ئەم جۆرە پەرتوکانە بکرێت ، فەرهەنگێک کە کوردی- فەرەنسی بێت بۆ فەرەنسی نیە زیاتر بۆ کوردەکە کە فەرەنسی فیربێت.

بێگوومان جەند فەرهەنگیکی فەرەنسی- کوردی تر هەن کە لەم فەرهەنگە دەچن و باشترن . وە ئەنستیتو کورد لە پارسی فەرهەنگێکی دەرکردوە

وە زۆر باشترە چونکە چەند کەسێک نووسیویانە . وەک هەموو خوێنەرێک دەزانێت کە فەرهەنگ کاری تاکە کەس نیە ، گەر سەرنج بدریت لە هەر فەرهەنگێکی عەربی- فەرەنسی یان فەرەنسی- فارسی ، چەند زانایەکی زمانەوانی نووسیوایانن ، چونکە نووسەری فەرهەنگ ناتوانێت لە هەمان کاتدا تایبەت مەند بێ لە رووەکناسی ، زیندەوەر ناسی شارەزابێت لە بوارەکانی : کۆمپیوتەر و و قانونی و پزیشکی ئەندازیاری و بوارەکانی تر ، هتد… نوسینی فەرهەنگ کاری دەستەیک شارەزا و پسپۆرە نەک یەک بە (عەرزی عەزەمات) بە تەنها خۆی بینوسیت ، بۆ بە ئەوەی چەند کوردێکی زماناس و پسپۆر لە بوارە جیاوازەکان کاری تێدا بکەن . بەڵام هەڵکەوت حەکیم دەیویستکە پارەکە تەنها بۆ خۆی بێ .

هەڵکەوت حەکیم لە ژیانی دا زمانی کوردی نەخوێندوە لە قوتابخانەیکی کوردی نە بووە کە ماتماتیک و کیمیا و زیندەوەرناسی و مێژوو جوگرافیای بە کوردی خویندبی ، وە کاتیك کە سەیری فەرهەنگەکەی دەکەین ناوی یەک زمانەوانی کوردی تێدا نیە ، کە بەم فەرهەنگەدا چوبێتەوە بە جاری دووهەم خوێندرابێتەوە وە تەنانەت لە پێشەکیەکەشیدا باس لە هیچ کەسیکی کورد ناکات کە چاوێکی خشاندبیت بەم پەرتوکە . بە ئاسانی دەبینرێت کە سوودی لە چەند فەرهەنگێکی تر بینیوە (وەک بە فەرەنسی دەڵێن (کۆپیە کۆلە)ی کردووە . ئیتر چۆن دەتوانین بەڵێین ئەم کتێبە بەسوودە یان فەرهەنگە ؟ تەنها مەبەستی پارە خواردنە وەک هەموو گەندەڵێك بە نووسین پارەی گەندەڵی خۆیان دەشارنەوە . هەڵکەوت حەکیم تەنانەت بروانامەی لیسانس ی نە لە زمانی فەرەنسی و نە لە زمانی کوردی نیە .

لە گوتنەوەی زمانی کوردی پراتیک ئەم کابرایە پشتی دەبەست بە چەند کەسێک لەوانە هونەرمەند نامۆ (بەختیار رووف) پاشان نسار دزەیی وە دوای ئەوەی ئەم دووکەسە وازیان هینا (بەهۆی رەفتار و نە شارەزای حەکیم) ئینجا پەنای برد بۆ شوان جافر کە شانە کار بوو دەستی کرد ئەم وانانە بڵێتەوە . هەرچەندە ئەم سێ کەسە هیچیان زمانەوان نە بوون بەڵام بەهەرحاڵ لە حەکیم خراپتر نە بوون چونکە هیچ نەبێت بە کوردی خویندویانە لە کوردستان ، بەڵام حەکیم لە خانەقین بەعەرەبی خوێندویەتی و پاشان لەکۆلێژی پەروەردەی بەغداد، هەموو کەس دەزانێت کە ئەم کۆلێژە بۆ ئەوخوێنەرانە بوو کە نمرەی بەرزیان نەهێنا بوو لەم کۆلێژە وردەگیران .

هەڵکەوت حەکیم وەک باسی دەکەن کوڕە مەلایە و هەر بۆیە خەریکی خوێندنی اسلامی بووە ، ئەو بوو ساڵی 2010 کۆنفرانسێک کرا لە

سلێمانی دەربارەی اسلامی لای کورد ئەم کابرایە پاش چل ساڵ ژیان لە فەرەنسا، لەجیاتی ئەوەی عیرفانی و علامنی فەرەنسا مان بۆ بهێنێتەوە ، تازە بە تازە باسی تەریقەی نەقشبەندی مان بۆ فرکات ماشاللە ، ماشاللە . لەو کۆڕەدا بووم ، نەک یەک کەس بە دەیەها دەیان گووت ، : ئافەرم پیاو لە پاریسەوە بێت و باسی نەقشبەندێتیمان بۆ بکەیت لەم سەردەمەدا کە داعش واسلام لەو پەڕی توند رەوی و پەرەسەنددایە .

هەڵبەتە برادەرانی ، یەکەتی پارەیان بۆ رشت بوو مەسرەفی سەفەر و هۆتێل نان خواردن لە لۆقنتە جوانەکانی سولەیمانی . و هەر بەشدار بووەیکیش (کۆمپیوتەرێک)ی نوێی پێ بەخشرا لە لایەان هەرەخانەوە . هەڵبەتە حەکیم تا ئێستا کاریکی بێ بە بەرامبەر نەکردووە بۆ کورد ئایا تائێستا کتێبێکی نووسیەوە بە فەرەنسی ؟ دوو کتێب ، یەکێک ، بە کوردی یەکێک بە عەرەبی بڵاوکردەوە کە هەردوکیان دەستگای(پێگەیاندنی کادری سیاسی یەکێتی) بۆی بڵاو کردۆتەوە . دەبێ ئەوەش بگوتری کە کتیبە عەرەبیەکەی بریتی بوو لە کۆمەڵێک ووتار کە پێشتر لە رۆژنامەی الحیات بڵاوکرابونەوە. بە هەر ووتارێک جەند سەد دۆلاریکی ووەردەگرت لە م رۆژمانەیە کە (سعودیە) پارەکەی دەدا . بەڵام “مانگا مرد و دە برا” لەو کاتەی کە رۆژنامەکە پێویستی پێنەما ، حەکیم یش لە نووسین پەکی کەووت ، ئەمە ئیتر قەزا و قەدەرە… .
” پیاو قسەیە بە دز بکات” راستە چەند ووتاریکی هەیە بە زمانی فەرەنسی ، یەکێک دەربارەی (یاپراخ و پەردە پلاوی کوردی) و یەکێک دەربارەی ژیانی خوی لە خانەقین وەیەکێک لەسەر (زمانی کوردی) . ” پیاو عەیبە باسی خۆی بکات ” پێشتر دەربارەی ئەم ووتارەش ، بابەتێکم بڵاوکردە وەک لەو ووتارەدا نووسی بووم ئایا خوینەری فەرەنسی پێوستی بەوە یە ؟
هەلکەوت حەکیم هیچ کارێکی بێ بە پارە نە کردووە بۆ کورد . لە ساڵی 2012لەکۆ بوونەوەیەک لە ئۆفیسی حکومەتی هەریم لە پاریس ، بۆ خویندکارانی توانا سازی لە فەرەنسا ، لە بری ئەوەی ووزەمان بەرزبکاتەوە و یارمەتیمان بدات ، (نەسیحەتی دەکرین ، ئەم ” کەڵە شیرەپیرە” لە گوێڵە گادا نووستوە) بە هەندێ لە برادەرەکانم گووت : وا دەزانێت هەموو کەس وەک خۆیەتی بێ پارە نە بێت کار ناکات . داوای لێدەکردین باش فیری فەرەنسی ببین وەک چۆن خۆی لەسەرەتادا بە عەرەبی دەینووسی و پاشان دەیدا بە وەرگیر بە پارە ماستەر و دکتۆراکەی تەواو دەکات . دەیزانی کە ئیمەش کارەکانمان دەدا بە شوان جافەر ی برادەری کە ئەوەیش بە پارە بۆمانی دەکرد بە فەرەنسی

.

ئەمە کێشەی یەکێکە لەە کوردانەی کە فەرەنسی دەزانن تا ئێستا هیچیان بە بێ بەرامبەر تەنانەت بابەتێک وەرناگێرن بۆ کوردی (احمەدی مەلا – ئەمیس کورەمەلایەکی تر کە شانازی دەکات کورەمەلایە ، نەزەند بەگیخانی (مەستەشاری نێچیربارزانی) یان موحسین عومەر ، عادل باخەوان تادوێنێ اسلامی توندروە ئەمرۆ یەکێتی ، یان شوان جافر (مترجم) … تارادەیەک شوان جافەر خۆی دەیگووت : کارەکەم وەرگیرانە وە لەسەر ئەوە دەژیم . شەرم نیە پارە وەرگرم.

بەڵام حەکیم مامۆستا بوو وە موچەیەکی چەوری وەردەگرت ،(موچ□ی پرۆفیسۆر لە فەرەنسا هەر سێ مانگ جارێک یەک دەفتەر ئیرۆیە نەک دۆلار ، مانگی پتر لر 3500 سێ هەزاروپێنج سەد ئیرۆ) . دەبێ ئەوەش بگوترێت کە هەندێک لە هاورێکانم (بورسی توانا سازی) داوای یارمەتیان ل□ هەلکەوت حەکیم کرد کە وەک مامۆستا وەریان بگرێت بەلام کەسیانی قبولنەکرد. ئەمەیە کورد پەروەر و رۆشنبیری کوردی لە تاراوگە ؟ گەر ئەو چوار بردادەرە(کە خوێندکاری دکتۆرا بوون لە فەرەنسا) ئیجازە بفەرموون بۆ ووتاری داهاتوو ناویان دەنووسم وەک شایەت .

کاتێک باسی کەسانێکی وەک کەنداڵ نزان دەکرێت دەتوانین بڵێین کە ئەم پیاوە هەموو ژیانی بۆ کورد تەرخان کردووە ماوەی 34 ساڵە ئەم ئەنیستوتی کوردیە دەبات بەرێوە و چەندین کۆنفرانس ی لە پەرلەمانی فەرەنسی بۆ کورد ساز کردووە ، وە هەر بە هۆی ئەوە بووە کە خاتوو دانیال میتران هات بۆ کوردستان .لای حەکیم باسی بەرێوەبەی ئەنستیتوی کورد لە پاریس بکەیت ئەم زۆر رقی لێدەبێتەوە ، چونکە ئەو کورد پەروەرە ، بەلام هەلکەوت حەکیم پارە پەروەرە .

ئەم جۆرە کوردانە زۆر لەخۆیان بای دەبن کاتێک پلەیەکیان دەستدەکەوێت وە تا پارە لای یەکێتی هە

بوو بەڵای یەکێتی دەیشکاند (ئەمەش دیاریدەیەکی ئاساییە چونکە هەلکەوت برادەری جەبار فرمان ، عدنان مفتی و مامۆستاجەعفەر و عادل مراد و مەلابەختیار) ئینجا ئێستا دەگەرێتەوە بۆ لای هاورێ قەدیمەکەی کاک فواد بەرێوەبەری کۆنی دیوانی مسعود بەرزانی .

شکاندن و لێدانی دیالێکتی سۆرانی لە لایانە(هەلکەوت حەکیم)ەوە :

وەک ئەو کوردانە کە ماوەیەکە لە پاریسن ، باسی لێوە دەکەن ، هەلکەوت حەکیم هەمیشە دوورەپەرێز بووە و لە بۆنەو یادکردنەوەکاندا ، وە لە بەر نەزانینی زمانی کوردی رقی لە خەلکی س□ل□مانی یە وە زیاتر لەگەڵ عەرەبە کاندا تیکەڵاوە ، ئەمە

دیاریدەیەکی رەوای خۆیەتی بەمەرجێ زەرەر مەند نەبێ بۆ بەرژەوەندی
گشتی و دوور روانی کورد .
ئەم ساڵ بە پێی ئەو زانیاریانە کە بڵاو بوونەتەوە ، حەکیم خرایە
خانەنشین و دەبوایە کەسێک جێی بگریتەوە (زیاتر زمانەوانێک) .
واتە کەسێک کە دکتۆرای هەبێت لە زمانی کوردی دیالێکتی سۆرانی ،
یان کەسێک کە خاوەنی ئەزموونی وانە گوتنەوەیە کوردی سۆرانی بە
فەرەنسی ، چونکە خویندکارەکان گەر فەرەنسی نەبن بەڵام
فەرەنسیبێژن (فرانکۆفۆن) ، هەڵبەتە ژمارەی ئەم جۆرە کاندیدانە لە
10 تا 15 کەس تێپەر ناکەن ، وە حەکیم تاکە کەسێک دەبیت بۆوە بۆ
هەڵبژاردن و هەڵسەنگاندنی کاندیدەکان .

بۆ نمونە برادەر و رۆشبیری سۆرانی لەدایک بووی سنە و هەڵگر
بروانامەی ماستەر لە زمانی فەرەنسی دانشگای تهران و دکتۆرا لە
زمانەوانی (لانگویست) لە زانکۆی مارسیلیا (باشۆوری فەرەنسا) و
خاوەنی چەند نوسینێک بە فارسی و کوردی و چەندین ووتار بە فەرەنسی
هاشم رەحمانی ، دەڵێت : پش ئەوەی فایلی (دۆسیە)ی خۆم پێشکەش کرد
نامەم نوسی بۆ دکتر حەکیم . بەڵام ئەم بەرێزە هەر وەلامی
نەدامەوە. کەواتە لەوە دەچێت کە هەلکەوت حکیم پیاوی خۆی هەبێت ؟
خاتوو (سەندرین تردایا) کە فەرەنسیەو دکتۆری هەیە لە سە ووشەی
لێکدراو لە زمانی کوردیدا وە کوردیەکی باش دەنوسێ و قسە دەکات و
چەندین جار چوە بۆ کوردستان و ، ووتاری هەیە لە سەر زمانی کورد
بە فەرەنسی دەڵێت : هەلکەوت حەکیم چونکە خۆی نە کوردیەکەی باشە
وە نە فەرەنسیەکەی زۆر دەترسێ لە زمانەوان (لانگویست) و هیچی
نەنوسیەو لەسەر کێشەکانا زمانی کوردی بە فەرەنسی ، بەمەرجێ سی
ساڵە زمای کوردی دەلێتەوە ، بێگومان و جێیداخە بە هەڵە.

لێرەدا بیرمان بۆ(شوان جافر)یش دەچیت چونکە لە سالێ 2000 وە لە
ئینالۆ وانە کوردی سۆرانی دەڵیتەوە وهەمیشە ماستاوی بۆ حەکیم
دەکرد ، بەڵام ئێستا ” بە خوێنی توینیە” ،چونکە هەلکەوت هیچ
یارمەتی نەداوو و نەیهێشت جێگەکەی بگرێتەوە ، هەموو کوردەکانی
پاریس بە شەرعئان دەزانی کە شوان جافر ئەو پۆستە وەر بگرێت ،
بەڵام حەکیم کەسێکی دانا کە مووچە خۆری پارتیە (عامر ئەحمەد) ،
کە ئەم کاندیدەش لە ژیانی دا زمانی کوردی نەخویندووە ، وە
سەرباری هەموو بادینانیە ، بەمەرجێک وەک پێشتر ئاماژەمان پێدا،
دەبوایە ئەم پۆستە بدرایە بە کەسێکی سۆران بۆ گووتنەوەی زمانی
سۆرانی (نوسین و خوێندن، پراتیک و تیۆری) هەر وەک لە سایتی
ئینالکۆ بڵاو کرابووە.

ئەمەش لەدانەکە (ضربە) بە خویندی دیالیکتی سۆرانی ، دوور نیە پاشان بەشی سۆرانی نەمەنە . چونکە بەشی کرمانجی زالە دەبێت وە دەتوانن بە ئاسانی دەنگی خۆیان بسەپێنن ، مامۆستا سوارانی نیە ، بەشی کرمانجی (ابراهیم ئایدەگان) دەیبات بەرەوە کە سەر بە تورکیایە (گەرمیت ی تورکی نەبێت ، لەبەر ئەوەی بە دەرەکی پشتگیری پێک دەکات وە لە ژێرەوە لەگەڵ حزبی ئا. ک . پ – ی(رەجەب طیب ئەردۆگان)ە. هەموو دوو یان سێ مانگ دەچێت بۆ ئەنقەرە و لە تەلەفیزیۆنی فەرەنسیش پشتگیری پێک دەکات ؟ ئەمەچەندی بە جێند؟

ئایا هەلکەوت حەکیم ئەم راستیانە نازانێ ؟ کەسێکی بادینی (موچەخۆری پارتی) دادەنێت بە ئەوکارە؟ بۆچی نەیویست شوان جافر جێی بگرێتەوە ؟ هەر هیچ نەبێ 18 ساڵە سۆرانی دەخوێنێتەوە و شارەزایی پەیداکردوە و تاراددەیەک ماستاوکەری خۆی بوو ؟ کەسی تر نە بوو ؟بۆ هاشم رەحمانی بەدە نەبوو ؟ یان خاتوو (سەندرین ترایدا) ؟ وەک هەندێک دەڵێن حەکیم لە فەرەنسی دەترسێ و خەڵکی سلێمانی و سنە ی بەدە نیە بۆیە بەو جۆرە چەقۆ وەها دەوەشێنێ لە سۆرانی ؟ کە برینەکە وا ززو سارێژ نابێت ، پاش 40 ساڵ لە پارەخواردن لەسەر زمانی کوردی سۆرانی بەم جۆرە پاداشتیسۆرانی دەدەیت ؟ گەندەڵێک بە پارە هەموو بەهاکان دەفرۆشێ.

لە چەند مامۆستایەکی زانکۆی سلێمانی و هەولێرم پرسی دەربارەی هەلکەوت حەکیم ، تاکە مامۆستایەک نە بوو کە دانی خێری پێدا بنێت ، یەکێک لەو مامۆستایانە دەیگووت : هەلکەوت هەستی دەکرد کەخۆی زۆر گرنگە ، رۆژێک نە بوو یەک مامۆستای کوردی بانگهێشت بکات بۆ زانکۆکەی بۆ کۆنفرانسێک یا لێکۆڵینەوەیەک) . یەکیکی تر دەیگووت هەلکەوت لەبەر ئەوەی کوردیەکەی تەواو نەبوو ، لە روو نە دەهات نزیکمان بکەویتەوە بەلێت من مامۆستای زمانی کوردی م ، تەنانەت چەند مامۆستایەکی سلێمانی پیان رادەبوارد وە یان گووت : ئەم برادەرە دەلێی " دیارت نیە" لەبری ئەوەی (بەلێت دیار نیت) ، قوڕ بە سەر ئەو خوێندکارە فەرەنسیانەی کە لەرێی ئەمەوە فیری کوردی دەبن . ئایا حەکیم دەتوانێ ناوی تەنها سێ یان چوار کەسمان پێ بڵێة کە لە ژێر دەستی ئەو فیری کوردی بوون ؟ بە مەرجێ 35 ساڵە وانەی کوردی دەڵێتەوە بە موچەیەکی چەورەوە ؟ هەلکەوت حەکیم دەزانی نیو یان چارەکە معاشی یان بە معاشی چیە ؟

دەرئەنجام :

لێرە دا وەک سلێیمانیەکان دەڵێن : ئەمە ئینە یەکی تەایە ، یان

هەولێریەکان دەڵێن : ئەو ماستەی موو یەکی تێدایە ؟ هەموو کەس دەزانی کە مووچەی خانەنشینی فەرەنسا هێندە بەهێز نیە ، جار جار شتێک لە هەولێرەوە بێت ، بە نا ، خوا نەیبڕێت . جا لە هەمووی خۆشتر ئەوەیە کە ئەم جۆرە کەسانە خۆیان بە (بەلایان) لە قەڵەم دەدەن بەڵام لە راستیدا لە حیزبییەکان گەندەڵ ترن ، بە پارە هەموو شتێک دەکەن ، وەک سەلماندمان هەلکەوت حەکیم هیچ کارێکی بە بەلاش نەکردووە بۆ کورد ، لە ژیرەوە سەر بە پارتی و تورکیا ، وە لەدەرەوەش خۆیان بە ڕەش سپی کلتوری کوردی دەناسێنن . هەلکەوت حەکیم چەقۆیەکی وەشاند لە دیالیکتی سۆرانی کە ئەمەش پتر رق و کینە برایەتی پەیدا دەکات لە نێوان سۆران و کرمانج(بادینی) . خوێندی کوردی سۆرانی لە زانکۆیەکی فەرەنسی پاش 45 ساڵ دادەخرێت بەهۆی هەلکەوت حەکیم وەک بلقی ژێر ئاو وون دەبێت ، بەهۆی دوو گەندەڵی کوردەوە هەردوکیان راستەو خۆ یان ناراستەوخۆ ، سەر بە تورکیان ، بەڵام جێی داخە کە دەستەلات دارانی فەرەنسا ئەمە نازانن و کەس نیە ئەم راستیانەیان بۆ باس بکات، وە دەنگی کپکراوی سۆرانی مەرد بەهۆی گەندەڵێکی پارە پەرستەوە .

د . مامەد شامەزدی. mamedshamezdi@gmail.com
(دکتۆرا لە میدیا و راگەیاندن- زانکۆی ئێکس پرۆڤانس – باشووری فەرەنسا)_
پاریس 18 مانگی هەشتی 2018.

هەڵدانەوەی لاپەڕەیەک لە مێژووی حککع ساڵی 2000 … نادر عبدالحمید

ڕوونکردنەوە.

بەدوای هاتنەدەرەوەی بەشێک لە هاوڕێیانی حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری عێراق (حککع) لە مانگی پێنجی ئەمساڵ (2018)دا، وە بەدوای ئەویشدا ڕاگەیاندنی ڕێکخراوی “ئاڵتەرناتیفی کۆمۆنیستی لە عێراق”، چەند باسوخواسێکی هێناوەتە ئاراوە، یەکەم: سەبارەت بە کێشەی ناو

خۆییەکانی ئەو حزبە و دیگای جیاواز بۆ هەڵسەنگاندیان و دووەمیش:
گەڕانەوە بۆ مێژووی ئەو حزبە و هەڵسەنگاندنی.

بەهاری ساڵی 2000 کێشەیەک لە ڕێکخراوی دەرەوەی ئەو حزبەدا سەری هەڵدا و زۆرێک لە ئەندامان و کادرەکان بە ئیمەیل و نامە بەشداریان تێدا کردوە و نەزەر و بۆچوونی خۆیان ل□ بارەیەوە خستۆتەڕوو. من وەک ئەرشیف نامە و وتار و بابه□تی بیست ویەک (21) لەو هاوڕێیانە و هەروەها هی بەرپرسی (ڕێکخراوی دەرەوەی وڵات) و (نوێنەری مەکتەب سیاسی لەدەرەوەی وڵات)ی ئەوکاتەم هەڵگرتوە.
ئەمەی کە لێرەدا دەیخەمە بەردەست یەکێک لەو بابەتانەی ناو ئەو ئەرشیفە، هی 30/06/2000. ئەویش بەم□ بەستی ڕۆشنکردنەوەی ناکۆکی و ئیختیلافاتێک کە هەر ئێستا لە لاپەڕەی فەیسبوکی مندا لە ئارادایە لەسەر ئەو مەسەلەیە.

-*-*-*-*-

نامەیەکی کراوە، بۆ: پلینۆمی11 هەمی کۆمیتەی ناوەندی حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری عێڕاق
نادر عبدالحمید
30/06/2000
هاوڕێیانی کۆمیتەی ناوەندی
س□ڵاو

پێشەکی:

حەتمەن ئاگاداری ڕووداوەکانی ئەم دوایانەی ڕێکخراوی دەرەوەی ووڵات (ڕ.د.و) هەن، و هەرلێرشەوە ئەبێ ئاگاداربن لە بۆچوون و دیدگا و هەڵوێستی جیاجیای ناو ئەم ڕووداوانە. من لەم نامەیەدا هەوڵ ئەدەم دیدگا و بۆچوونەکان و هەروەها هەڵوێست گیرییەکانی خۆم لەسەر ئەم ڕووداوانە بەتایبەتی و لەسەر وەزعی حزبیش بەگشتی بەشێوەیەکی ڕەسمی بخەمە بەردەست پلینۆم. بەو هیوایەی کە سودێکیان هەبێ کاتێک کە باسەکانتان بچێتە سەر ئەم ڕووداوانە یان سەر هەڵسەنگاندنی حزب بەگشتی.

هەر لێرشدا پێویستە ئەو□ب□□□م کە بەدوای ((هەڵبژاردنەکانی شارەوانی)) کوردستان -ئەو بەشەی ژێر کۆنتڕۆڵی (ی.ن.ک)- نامەیەکم لە 17/2/2000 دا بۆ مەکتەب سیاسی (م.س) ناردووە لەسەر شێوازی ما□□□ ل□گەڵ ئەم ئەزموونەدا، تیایدا ڕامگەیاندووە کە من بۆچوونێکی تەواو جیاوازم هەیە لە هەڵسەنگاندی ئەم ئەزموونە و

شێوەی بەرخورد پێوەی لەوەی حزب بەڕەسمی ڕایگەیاندووە، وە پێشنیاریشم کردووە بۆ مەکتەب سیاسی (م.س) کە فرسەت و ئیمکانیەت بخوڵقێنێت بۆ باس و دیالۆگێکی ناوخۆ کە کادرەکانی حزب بەشداری تیا بکەن. من تا ئێستا هیچ وەڵامێکم لە (م.س) وەرنەگرتووە لەو بارەوە. ئەم نامەیەی (م.س) لێرەدا کراوەتە پاشکۆی ئەم نامەیەی پ□لینۆم.

تەقینەوەی ڕووداوەکانی ناو ڕێکخراوی دەرەوەی ووڵات (ڕ.د.و) ئەو فرسەتەی بۆ ئێمەش هێنایە پێشەوە کە ڕاستەوخۆ تیتری هەندێ لە بۆچوون و هەڵوێستەکانی خۆمان بخەینە بەردەست کادر و ئەندامانی دەرەوەی ووڵات لە ڕێگەی ئەدرێسی (گروپ ئیمەیل)ەکانی هاوڕێیانەوە، بەتایبەت بەر لە ئێمە لانی کەم 3 سێ کەس لە کادرەکانی حزب هەر لەسەر ئەم ڕووداوانە ئەم کەناڵەیان گرتبۆ بەر بۆ خستنەڕوی بۆچوونەکانیان. ئیتر بۆ ئێمەش ئاسایی بوو کە هەمان کەناڵ بەکاربهێنین بۆ خستنەڕووی بۆچوونەکانمان.

1- ڕیشەی دیاردەکان

کۆمەڵێک دیاردە، لەم دوواییانەدا، لە ڕێکخراوی دەرەوەی ووڵاتدا سەریان هەڵداوە، جێگەی سەرنج دان و لێ وورد بوونەوەن. لەوانە ئیستیقالەی ئەندامێکی کۆمیتەی دەرەوەی ووڵات، کە ئۆرگانێکی ڕابەرییە. بەبێ ئەوەی ((کۆمیتە)) هیچ ڕوونکردنەوە و تەعمیمێک بات بە ڕێکخراوەی دەرەوەی ووڵات، لەسەری. ئیستیقالەی کادرانێک کە هێشتا قەیتانی پۆستاڵەکانیان شل نەکردبۆوە لە ڕووبەڕوو بوونەوە لەگەڵ (ی.ن.ک)، ئیستیقالەی ئەو کادرانەی کە ڕەمزی ڕووبەڕوو بوونەوەی حزب بوون لەگەڵ (ی.ن.ک) لە ستۆکهۆڵم و لەندن. بەرزبوونەوەی دەنگی ئیعتیرازی چەند کادرێک بەدژی (لانی کەم بەشێک) لەو قانوون و قەراراتانەی کە لێپرسراوی ((کۆمیتە)) تەعمیمی کردووە بەسەر رێکخراوەی دەرەوەی ووڵاتدا. وە سەرەنجام سەر مۆرکردنی ئەم دیاردانە بە ئینزار کردنی 24 سەعاتە و قەراری دەرکردنی، نادر عبد الحمید و سوورەیا، لە حزب.
لێرەدا بەدووای کۆکردنەوەی دیاردەکانەوە نین. بەدڵنیاییەوە گەلێک دیاردەی تریش هەن لە ڕێکخراوی دەرەوەدا. هەروەها مەبەست لێرەدا هێنانەوە و خستنە ڕووی نموونەی لەو جۆرە دیاردانە نییە لەسەر ئاستی گشت حزب و ئۆرگانە جۆرا و جۆرەکانی. ئەمانەی سەرەوە مشتێکن لە خەراوێکی حزب و دەکرێ وەک سەکۆیەک لێیانەوە هەڵسین و ئاورێک بەینەوە لە جیهانی ناوخۆی حزب (پەیوەندیە تەشکیلاتییەکان) و لە مەوقعیەتی حزب لە جیهانی دەرەوەیدا. بەڵێ مەبەست لێرەدا سەرنج

ڕاکێشانی پلینۆمە بە خالەکی جەوهەری کە ئەویش ئەوەیە: ئەم دیاردانە بەرهەمی چ ڕەوەندێکی مێژووی ناو حزبن، ئاکامی چ پرۆسەیەکن لە ژیانی ناوخۆی حزب، ڕەنگدانەوە و کاریگەری و فشاری چ واقعیاتێکی ئیجتیماعی و سیاسی دەرەوەی حزبن، لەسەر ئەم حزبە؟. تەوەرە بەستنی باس و لێکۆڵینەوەکانی پلینۆم لە دەوری ئەم دیاردانەی سەرەوە، بەبێ چوونە سەر ئەو ڕەوەند و پرۆسە مێژوویيانەی کە ئەم دیاردانەی بەهەم هێناوە، بەبێ چوونە سەر مەوقیعیەتی ئیجتیماعی و سیاسی ئەم حزبە لەناو کۆمەڵگە و لە تەئریخی سیاسی ئەمەرەی کوردستان (و عێڕاق) دا. بەڕای ئێمە باسەکان هەتا بە ڕادیکاڵترین ئیجرائاتی تەشکیلاتیشەوە لە ڕێکخراوەی دەرەوەی ووڵاتدا، ناتوانن وەڵام دەرەوەی گیروگرفتە ڕیشەیی و ئەسڵیەکانی ئەم ئەرگانەی حزب (و ئەڵبەتە گشت حزب) بن. پێویستە لێرەدا ئەوە بڵێم کە پلینۆم بەبێ شۆڕبوونەوە بۆ سەر ڕیشە و بناغەی ئەم مەسەلانە، ناتوانێت بە ئاکامێکی درووست بگات لە هەڵسەنگاندن و بڕیاردان لە سەر ئەم دیاردانەی سەرەوە.

2- ڕەخنە لە سوننەتەکان ئەڵقەی ئەسڵی نییە

سوننەت بەشێکە لە وجودێکی ئیجتماعی: جارێکی تریش لەم کێشمەکێشەدا، بەرەکانی دەرگیری جەنگێکی سیاسی- تەشکیلاتی، لە ڕێکخراوی دەرەوەی ووڵاتدا، شمشێری ڕەخنە لە سوونەتەکانیان دەرکێشا بەڕووی یەکتریدا، و هەر لایەک خۆی دەکردە نوێنەری ڕاستەقینەی سوونەتە کۆمەنیستی و کرێکاریەکان و ئەوی تری لەو ڕوانگەوە ئەدایە بەر ڕەخنە کە هەڵگری سوونەتێکی تری غەیری ئەمانەیە.

لە نامەکانی نادر عبد الحمید و سوورەیادا، زۆر ڕوون و ئاشکرا دیارە کە ئێمە بەم چەکەوە نەهاتووینەتە مەیدان. وە بەنەزەری ئێمە بە مەسەلەی سوونەتەکان ناتوانرێت واقعیاتی دیاردەکان و جەوهەری ئەو کێشمەکێشە بەیان بکرێت کە لە ڕێکخراوەی دەرەوەی ووڵاتدا سەریان هەڵدا. لە نامەیەکی مندا 2000-6-3 (سەبارەت بە ئیستیقالە کردنەکەی هاوڕێ عبدالله ساڵح- بەشی دووەم: جەوهەری کێشمەکێشەکە، هاتووە -بەڵام جەوهەری کێشمەکێشەکە واقعیەتێکی مادی و هەڵقوڵاوی پرۆسەیەکی مێژوویی ژیانی حزبە و لە دەرەوەی ئیدیعای بەرەکانی دەرگیری ئەم کێشمەکێشە وەستاوە.) ڕەخنەی ئێمە هەروەک لە نامەکاندا گەڵاڵە کراوە، ڕەخنەیە لە وجودی ئیجتیماعی- سیاسی حزب، لەلایەک و لەلایەکی تریشەوە، وەک ئەڵقەی تەواوکەری ئەم وجودە

ماددییەی ژێرەوە، ڕەخنەیە لە زهنییەت و عەقلیەتێکی سیاسی (و تەشکیلاتی)، کە هاو ئاهەنگە لەگەڵیا و بەیەکەوە کوولیەتێکیان پێک هێناوە لە ئۆرگانێکی سیاسی موتەشەکیل کە پێی دەڵێن حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری عێڕاق (حککع). سوونەتەکانی ناو ئەم حزبە بەشێکی جیانەکراوەی ئەو وجودە ئیجیتیماعی- سیاسییە موتەشەکیلەیەن بەمانا فراوانەکەی.

هەر لە سەرەتای پێکهاتنی ئەم حزبەوە {بەر لە پێکهاتنی ئەویش لە کێشمەکێشی نێوان ڕێکخراوە چەپەکانیشدا کە ماتریاڵی ئینسانی و فکری و سیاسی ئەم حزبەیان پێک هێنابوو} ئەم شمشێرەی سوونەتانە، لە چەرخ و هەسان دەدرێ و تیژ دەکرێتەوە و بە هەق و بە ناهەق لە ملی زۆرێک لە کادرەکانیش دەدرێت. وە چەندین جار وەک ئەڵقەی ئەسڵی بەدەستەوە گیراوە بۆ ئاڵوگۆڕی ڕیشەیی ئەم حزبە و ئیجتیماعی بوونەوەی. دووایین پرۆژە لەم مەیدانەدا تەڕحێکی هاوڕێ (ڕەحمانی حسەن زادە) بوو بەر لە 3 سێ (یان چوار- بەدەقیقی نازانم کەی بوو) ساڵ لەمەوبەر. هەریەک لەو هەوڵ و تەقەلایانە گەرچی دەوری خۆیان بینیوە لە ئیسڵاح کردن و پرکردنەوەی کەموکوڕیەک لە مەیدانە جۆراوجۆرەکانی کار و هەڵسوڕانی حزبدا، بەڵام ئاڵ و گۆری ڕیشەیان لە تەفەکور و عەقڵیەتی سیاسی، لە مەوقعیەت و لە وجوودی ئیجتیماعی ئەو حزبەدا بەدی نەهێناوە.

ئەم حزبە ئەمرۆ وەک یەکیەتی گروپە چەپەکان بەبێ ئەوەی لەگەڵ دروست بوونی حزب یان لە پڕۆسەی حەوت (7) ساڵەی ڕابردووی ژیانیدا ئەم ئاڵوگۆڕەی بەسەرا هاتبێ لە مەیداندا ماوەتەوە. لە ڕەخنە لە حزب دەبێ دەست بگیرێت بۆ ئەڵقەیێکی ئەسڵی تر و سەرەکی ترەوە کە ئەویش ڕەخنەیە لە وجودی ئیجتیماعی و سیاسی ئەم حزبە، ڕەخنەیە لە مەوقعیەتێکی ئیجتیماعی و سیاسی کە ئەم حزبە هەیەتی لەناو کۆمەڵگەدا. ڕەخنەیە لە زهنییەت و عەقلیەتێکی سیاسی کە تەمجیدی ئەم حزبە بەم وەزعیەتیەوە ئەکات و تەنگ بە بواری ڕەخنەگرتن هەڵئەچنێت لەم حزبە. ئەمە ڕەخنە نییە لە بەرنامە و لەو ڕوانگەیەی کە بەرنامەی ئەم حزبەی لەسەر وەستاوە -کۆمۆنیزمی کرێکاری-. ڕەخنەیە لەو تەناقوز و تەزاددەیەی (التناقض و التضاد) نێوان ئەم بەرنامە و ڕوانگەیە لەلایەک ئەو واقعە ئیجتیماعی و سیاسیەی ئەم حزبە لەلایەکیترەوە. ڕەخنە لە سوونەتەکان دەتوانێت بەشێک و تەنها بەشێکی کاریگەر بێت لەم ئەڵقە ئەسڵیە نەک وەک خودی ئەڵقەی ئەسڵی بەدەستەوە بگیرێت.

ئەم حزبە ئەتوانێت حزبی هەبوون و مانەوە بێت، وەک هەندێک لە

حزبەکان چەندین دەیە و بگرە سەدەیەکیش لەتەمەن بەسەر بەرێت، لەگەڵ بڕینی چەندین قەیران و زە□ بەخواردنی سەنگینیشدا. ئەتوانێت حزبی لۆکال (لە عێڕاقدا کوردستانی و لە کۆردستانیشدا سۆرانی) بێت. ئەتوانێت حزبی پارسەنگ و گروپی فشار بێت بەسەر حزبە دەسەڵات بەدەستەکانی کوردی و کەم تا کورتێکیش بەسەر ڕەوتە مەزهەبییەکانەوە. ئەتوانێت حزبی چەپرەوی مناڵانە، نەک حزبێکی ڕادیکاڵی ئیجتماعی بێت. حزبێک کە لە ڕوانگەی نەرجسیەتی سیاسی و تەشکیلاتی خۆیەوە (نەک لە ڕەخنەی مارکسەوە) تەحقیری جیهانی دەرەوەی خۆی بکات و پیا هەڵشاخێتەوە. درووست وەک کۆڕێکی (کۆمەڵێکی) دەروێشان کە هەر ئەندامێکی ئەو کۆڕە سەرە واوێک جیاواز بیر بکاتەوە، لەناو ئەو کۆڕە موقەدەسەیەدا جێگەی نا بێتەوە و دەبێ بکرێتە دەرەوەی جیهانی بەلەعنەت کراو. بەڵێ ئەم حزبە ئەتوانێت زۆر شتیتری لەم بابەتانە بێت بەڵام بەبێ ڕەخنەیەکی ڕیشەیی ناتوانێت حزبی سەراسەری، حزبی پرنفوزی ئیجتماعی و لە هەمان کاتدا ڕادیکاڵ، حزبی بزووتنەوەی سۆشیالیستی کرێکاری و حزبی شۆرش و دەسەڵات بێت.

3- ئیجرائاتی تەشکیلاتی یان ئاڵوگۆڕی لە مەوقعیەتی کادرەکاندا پلینۆمی حزب ئەمڕۆ ڕووبەڕووی گیروگرفتێک بۆتەوە (لانی کەم لە رێکخراوی دەرەوەی ووڵاتدا). ئیمکان هەیە دەست بەرێت بۆ هەندێ ئیجرائاتی ئیداری و تەشکیلاتی، بۆ "چارەسەر"ی ئەم گیروگرفتانە. ئەم ئیجرائاتانە لەوانەیە کەمێک جدی و هەندێک بەرفراوان بن یان نیوەناچڵ و سەرپێیی و کەم داوێن بن. ئەم ئیجرائاتانە دەکرێ هەر لەم ڕوانگەوە جێگەی لایەنگری یان ڕەخنەگرتنی کادرەکان بن. بەڵام مەسەلەی ئەسڵی ئەوەیە کە ئەم گیروگرفتانە بە ئیجرائاتی ئیداری و تەشکیلاتی وەڵامی ڕیشەیی وەرناگرنەوە.

بەڵکو ئەم ئیجرائاتە ئیداری و تەشکیلاتییانە ئەگەر پشت بەستوو نەبن ب□ ڕەخنەیەکی ڕیشەیی لە وجودی ئیجتیماعی و سیاسی حزب و مەوقیعیەتی لەناو کۆمەڵگەدا، ئەوا تەنها ئاڵ و گۆرێکی ئیسڵاحیانە ئەبن بۆ خاو کردنەوەی تەش□نوجاتێکی تەشکیلاتی کە بەهۆی تەقینەوەی ئەو گیرو گرفتانە هاتوونەتەدی.

پێکهاتی ڕابەرایەتی ئەم حزبە و پۆستی تەشکیلاتی کادرەکان گەرچی لە ڕووی تەئریخییەوە زادەی هەلومەرجێکی تایبەت بەشێوازی پێک هاتنی ئەم حزبەیە، بەڵام لەمڕۆدا بەتایبەت دوای کۆنگرەی یەکەم، ئینعیکاسی وجودی ئیجتیماعی حزب و بەرهەمی تەوازنێکی دیاری کراوی تەیفی جۆراو جۆری ئەم وجودە ئیجتیماعییەیە. ئەگەر قەرار بێت ئاڵ

و گەرەکی ئیجتیماعی و سیاسی بەسەر ئەم حزبەدا بێت، ئەوا حەتمەن ئاڵوگۆڕیش لە ڕابەرایەتی و مەوقعیەتی کادرەکان و پۆستی تەشکیلاتییاندا بەوجود ئەهێنێت. ئەمە نە ئینزار و [illegible]. نە ئیجرائاتە و نە موحاسەبە و عقوبەدانی هەندیک و نە تاج لەسەر نانی هەندێکیتر لە کادرەکانە. ئەمە پرۆسەیەکە تیایدا حزب (ی تازە) کادر گەلێک لە ئیتۆریتەی کۆمەڵایەتی-سیاسی خۆی دەنێتە پێشەوە و دەیان کاتە مەیداندار و ساحێبی قەرار لە حزبی تازەدا.

4- جەوهەری موشکیلاتەکانی ڕێکخراوی دەرەوەی ووڵات

لێرەدا بەشێک لە نامەیەکی خۆمان (من و سورەیا) هی 15/6/2000 ئەهێنمەوە کە لە وەڵامی نامەیەکی (امجد غفور)دا نوسراوە: {ئەمە ئەڵێین مەسەلەکەی ئەمە (وەک بەشێک و لە بەردەوامی ئیستیقالەکەی هاوڕێ عبداللە ساڵح دا) تەعبیرە لە ئەزمەیەکی ڕێکخراوەیی، کە خۆی هەڵقووڵاوی وەزعی بنبەستی کۆمەڵایەتی و سیاسی حزبە لە کوردستان و عێڕاقدا. وە بە موشەخەسی ئینعیکاسی ئەو تەناقوزەیە کە لە نێوان ئەم بنبەستە کۆمەڵایەتی-سیاسییەی حزب و زهنیەتی سیاسی زاڵ بەسەر حزب دا هەیە. وە تا ئەم تەناقوزە چارەسەر نەکرێت ئەم حزبەیە ناتوانێت بەدەوری پلاتفۆرمەکی تری سیاسی دا بۆ دەربازبوون لەم بنبەستە هەڵخڕێندرێت. لەوانەیە پلینۆم یان (مەکتەب سیاسی) بە چەند ئیجرائاتێکی ئیداری و تەشکیلاتی موشکیلاتەکان چارەسەر بکات کە لە هەنگاوی یەکەمی تەقینەوەی ئەم تەناقوزەدا سەریان هەڵداوە. بەڵام جەوهەری موشکیلەکە (بوڵکانەکەی ژێرەوە) لە شوێنی خۆی باقی ئەمێنێتەوە. ئەمە ئەڵێین ڕادیکاڵترین ئیجرائاتی تەشکیلاتی بەرامبەر لەپرسراوانی حزب، نەک هەر ئەمەش بەڵکو لەگەڵیشیا هەتا ئەگەر سووکانی حەرەکەتی ئەم حزبە بدەنە دەست ئەمە و کادرگەلێکی وەک ئەمە، ئەگەر بوونیەی ژێرەوەی (البنیة التحتیة) تەفەکور و عەقلیەتی سیاسی حزب نەگۆڕێت، ئەوا مەسەلەکە تەنها گۆڕینی دەم و چاو دەر ئەچێت. ئەمە ئامادەنین بەبێ ئەم ئاڵوگۆڕە لە عەقڵیەت و زهنیەتی زاڵ بەسەر حزبدا دەم و چاوی خۆمان بەدەین لە هیچ ئەرگانێکی ئەم حزبە. موشکیلەکەی ئەمە شەڕ فرۆشتن و دەرپەڕاندی کەسانێک نییە لە سەرووی ئەم حزبەوە، کە ئەزانین ئەوانیش وەک هەموو یەکێک لە ئەمە تەمەن و ژیانی خۆیان و خانەوادەیشیان لە ناو ئەم بزووتنەوەیە و ئەم حزبەدا داناوە. ئەمە وویستمان بە ووروژاندی فکری هاوڕێیان لە ڕێکخراوەی دەرەوەی ووڵاتدا لەسەر وەزعی حزب و چارەنووسی، فرسەتی ئەوە بخوڵقێت کە دیالۆگ و باسێکی دەروونی بەرپابێت و کادرەکان بتوانن نەزەری خۆیان بدەن و

دەخالەتگەر بن لە چارەنووسی حزبدا و لەم رێگەیەوە زهنییەت وعەقڵیەتی سیاسی زاڵ بەسەر حزبدا بکەوێتە سەنگی مەحەکەوە و بگۆرێت و پلاتفۆرمێکی تر بە حەرەکەتی حزب بەدەست بهێنرێت. ئەمە نەک هەر موشکیلەمان لەگەڵ مارکسیزم و کۆمۆنیزمی کرێکاریدا نییە، بەڵکو ئەم حزبە بە ئامراز و ماتریاڵێکی لەبار و گونجاوی (موناسیبی) کۆمەڵایەتی ئەو حەرەکەتە نابینین بەم وەزعیەتەی ئێستایەوە.}

5- تڕاژیدیا یان مەهزەلە

دەشێ پلینۆمی کۆمیتەی ناوەندی حزب لەسەر ئینزاری 24 سەعاتە و قەراری دەرکردنی نادر عبد الحمید و سوورەیا، باسێکی نەبێت.{هەروەک لە سەرەتاوە پێیان ڕاگەیاندوین کە مەکتەب سیاسی حزب باسێکی لەو بارەوە نابێت.!} بەڵام ئەمە ناچارین قسەیەکی لەسەر بکەین ڕووبە پلینۆم، بەو هیوایەی نەک هەر نەوەکانی دوای خۆمان بەڵکو کادرەکانیش لە ئێستادا، باسێکیان لەوبارەوە هەبێت و بەهەموان دەرسێکی لێوەربگرین.

ئەمە ڕامانگەیاندووە کە بە خواستی خۆمان نەچووینە دەرەوە، ناچار بە ئیستیقالەش نەکراوین، بەڵکو بەقەرارێکی فەوقی کە هیچ شەرعیەتێکی تەنزیمی لەپشت نییە کراوینەتەدەرەوە. ئەم قەرارە نەک هەر قەراری (ڕێکخراوەی دەرەوەی ووڵات) نییە کە کادرگەلێک چ بە عەلەنی و چ هەندێکیشیان لە کەناڵی ڕەسمی حزبی خۆیانەوە بە نامە بە مەکتەب سیاسی، بە دەرەجاتی جیاجیا ناڕەزایەتیان دەربڕیوە بەرامبەری. بەڵکو ئەم قەرارە هی (کۆمیتەی دەرەوەی ووڵات)یش نییە، ئەندامانێکی ناو ئەم کۆمیتەیەش ئامادە نین ئیمزای شەخسی خۆیان بدەن لەژێری. ئیدانە کردنی ئەم قەرارە و هەڵوەشاندنەوەی لە لایەن پلینۆمەوە، نەک هەر وەک وەڵامێکی پێوست بە ئیعتڕازی کادرەکان زەروورە بەڵکو بۆپاراستنی ئیعتیباری سیاسی ئەم حزبەش زەروورە. ئەمە نە لەسەر ئیختیلافاتی شەخسی وەدەرنراوین و نە لەسەر شەری کورسی دەسەڵات. ئەمە قوربانی زهنیەت و عەقلیەتێکی سیاسی-تەشکیلاتین کە زاڵە بەسەر ئەم حزبەدا. ئایدیایەک بەسەر ئەم حزبەدا زاڵ کراوە کە لە هەر گیروگرفتێکی تەشکیلاتی و کێشمەکێشێکی سیاسی-تەشکیلاتییدا، دەست بردنە بۆ ئیجرائاتی تەشکیلاتی، عقوبەدان و موحاسەبەکردن لە هەنگاوی یەکەمدا (نمونەش زۆرە ئەگەر پێویست بکات بە هێنانەوە)، ئەم گرایشە بەدوای تەسفیەی ((فراکسیۆن)) و بە تایبەت دوای کۆنگرە -بەداخەوە- بزمارەکانی خۆی لە مێخ و

ئێسقانەکانی حزب کوتاوە. دەرکردنی 3 سێ تەعمیم بۆ وەستاندنی نامەکانی هاو□یان لە ڕێگەی ئینتەرنێتەوە و هاوکات لەگەڵیشیا ڕاگەیاندنی ئەوەی کە (مەکتەب سیاسی) باسێکی لەو بارەوە -مەبەست ئیزاری 24 سەعاتە و قەراری تەڕدی ئێمەیە- نابێت. نەک هەر پێداگرتنەوەیە لەسەر عقوبەدانەکە (بەبێ حەقی ئیستیئناف!) بەڵکو زەوت کردنی مافێکی ئاسایی کادرەکانیشە.

ئێمە لەگەڵ هەر جیاوازییەکی بیروڕا خوازیاری ئەوە نەبووین کە لە هەنگاوی یەکەمدا بچینە دەرەوەی ئەم چوار چێوەیەی (حزب) کە بەشی زۆری ئەو ماتریاڵە ئینسانییەی تیا گرد بۆتەوە، کە لە دوو سێ دەیەی ڕابروودا بەرھەم ھاتووە بۆ حەرەکەتێکی ڕادیکاڵ لە ناو کۆمەڵ داو ئیمکان هەیە (بەڵێ تەنها ئیمکان هەیە نەک ئەوەیە لە ئێستادا) حەڕەکەتی ئیعتیرازی کرێکار و زەحمەتکێش بیکاتە ئامرازی خۆڕێکخستن و بەرگری، ئامرازی خەبات و هێرش بۆ دەسەڵاتی سیاسی.

نەک هەر ئیدانەکردن و هەڵوەشانەوەی بێ قەید و شەرتی ئەم قەرارە، بەڵکو نامەی مەعزەرەتیش بۆ ئێمە ناتوانێت کەفالەتی ئەوە بکات کە ئەم زهنیەت و عەقلیەتە (تەشکیلات گەرییە) جارێکی تر، دوای گەڕانەوەمان بۆ ناو ئەم چوارچێوەیە، ئێمە (و کادرانی تر) نەکاتە دەرەوە. مێژووی ئێمە لەم حزبەدا بە تراژیدیا کۆتایی هات، ئێمە نامانەوێت جارێکی تر بەدەستی خۆمان لە شکڵی مەهزەلەدا دووبارەی بکەینەوە. ئەو شتەی کە ئەتوانێت ئێمە و کادر گەلێک -کە چوونە دەرەوەی ئەم چوار چێوەیە یان کراونەتە دەرەوە، یان بەهەر حاڵ بەجۆرێک لەدەرەوەی ئەم چوار چێوەیە وەستاون- دڵخۆش بکات بۆ گەڕانەوە و هاتنە ناویەوە. سەرھەڵدان و شکل گیری پرۆسەیەکە لە ڕەخنەیەکی ڕیشەیی کە نەهێڵێت ئەو چوارچێوەیە (ئەم حزبە) ئەم ماتریاڵە ئینسانییە لە قاڵب بدات و ئیمکانی پەرەسەندن و گەشەی لێبستێنێ. ئەم پرۆسەیە دەشێ هەر لەم پلینۆمەوە سەر هەڵبدات، یان ئیمکان هەیە لە دەرەوەی پلینۆم و ڕابەری حزب بە دەست پێشکەری کادرەکان شکڵ بگرێت. ئێمە تا ئەم چاوەڕوانییە دەبێتە واقع لە دەرەوەی ئەم چوارچێوەیە درێژە بە حەرەکەتی خۆمان ئەدەین. بەشێک لەو حەرەکەتە هەوڵدانە بۆ دیالۆگێکی زیندوو لەگەڵ ئەو ماتریاڵە ئینسانییە-مێژووییە جا لەهەر چوارچێوەیەکا بێت، یان لە دەرەوەی چوار چێوەکاندا بێت.

*** *** ***

پاشکۆ:

بۆ / مەکتەبی سیاسی (حككع). لە ڕێگەی ڕێکخراوی دەرەوەی وڵات
بابەت:/ ئاکامەکانی هەڵبژاردنی شارەوانی

بڕیاری بەشداری حزب لە هەڵبژاردنی شارەوانی شارەکانی کوردستان (ئەو بەشەی ژێر کۆنتڕۆڵی ی.ن.ک)، بڕیارێکی ئازایانە و هەروەها هەنگاوێکی عەمەلی و جددی بوو ڕوەو جەماوەر و بەجەماوەری بوونی حزب. وە وەکو ئەزمونێکی سیاسی بەنرخ لە ژیانی حزبماندا ڕۆڵی ئیجابی خۆی ئەبێت، جیا لەو ئاکامانەی کە ئێستا حزب ڕووبەڕووی بۆتەوە.

خۆ ئامادەکردنەکانی حزب هەر لە سەرەتاوە بۆ ئەم هەڵبژاردنە نیشاندەری ئەوەبوون کە ئەم مەسەلەیە بەجددی وەرگیراوە لەلایەن حزبەوە، و هێز و ئمکاناتی بۆ دانراوە.

ڕاگەیاندنی لیژنەی چاودێری حزب بەسەر هەڵبژاردنەکەدا، بەرواری 5/2/2000 پەنجەی ڕاکێشاوە بۆ چەند نمونەیەک لە پێشێلکاری و دەست تێوەردان و ساختەکارییەکانی (ی.ن.ک) و ئیسلامییەکان لە کاتی هەڵبژاردنەکاندا، ناوەڕۆکی ڕاگەیاندنەکە ئەوە دەگەیەنێت کە بۆیە حزبمان نەک هەر نەیتوانیوە سەرۆکی شارەوانی هیچ شارێک بەدەست بهێنێت، بەڵکو هیچ کاندیدێکیشی لە هیچ بازنەیەکی هەڵبژاردندا دەرنەچێت، چونکە ئەم پێشێلکاریانە ڕوویانداوە. جگە لەم ڕاگەیاندنە تائێستا هیچ لێکدانەوەیەکی ڕەسمی حزب (چ ناوخۆیی و چ ڕووبەدەرەوە) لەسەر ئەم مەسەلەیە بەدەستمان نەگەیشتووە، تەنها نامەیەکی خەبەری ڕێکخراوی دەرەوەی وڵات نەبێ کە تیا هاتوە هاوڕێ (سامان کریم) چاوپێکەوتنێکی یەک سەعاتی لەگەڵ ڕادیۆی (شەبەنگ)ی کوردی زمانی ستۆکهۆڵم (سوێد) ئەنجامداوە و تیایدا پێی لەسەر هەمان ناوەڕۆکی ڕاگەیاندنەکە داگرتووە.

ئەوە ڕاستە ئەم پێشێلکاریانە ڕوویانداوە، هەروەها کاریگەری خۆشیان هەبووە لەسەر ڕێژەی سەدی (%) ئەو دەنگانەی کە بۆ حزب هاتوون، و بەگشتی کاریگەرییەکی دیاریکراویان هەبووە لە سەر دەرنەچوونی کاندیدەکانی حزب، بەڵام ئەمە ناتوانێت وەڵامدەرەوەی ئەوە بێت کە بۆچی هیچ یەکێک لە کاندیدەکانی حزب دەرنەچوون؟!.
هۆکارێکی جەوهەریتر هەیە لە پشت شکست خواردنی حزب لەم ئەزموونەدا. لێکدانەوەکانی ئەم ڕاگەیاندنە نەک هەر جەماوەر بەڵکو کادر و هاوڕێیانی حزبیش قەناعەت پێناکات.

مەبەست لەم نامەیە لێکدانەوە و هەڵسەنگاندنی ئەو هۆکارانە نییە، بەڵکو شێوازی مامەڵەیە لەگەڵ ئەم ئەزموونەدا، کە دەمەوێت سەرنجی هاوڕێیانی بۆڕاکێشم. ئەگەر قەرارابێت لە بەرامبەر ئەم ئەزموونەدا بێدەنگی بکرێت و هەرکاتێکیش ناچاربووین قسەی لەسەر بکەین بەهەمان

مەنتیقی ڕاگەیاندنەکەی لیژنەی چاودێر بەرخورد بکرێت پێیەوە، کە بییەوێت هەموو زوعفەکانی حزب بە پێشێلکاری و دەست تێوەردانەکانی (ی.ن.ک) و ئیسلامییەکان داپۆشێ، ئەوا بە بۆچوونی من نەک هەر ڕابەری سیقە و ئیعتیباری خۆی لای تەشکیلات لەدەست ئەدات، بەڵکو حزبیش سیقە و ئیعتیباری خۆی لای جەماوەر ئەدۆڕێنێت.
بەڵام ئەگەر قەراربێت حزب دەرسێکی جددی لەم ئەزموونە وەرگرێت و بیکاتە دەست مایەی چالاکییەکانی بۆ جەماوەری بوونەوەی و هێز گرتنی لە کۆمەڵگەی کوردستان (و عێراق) دا، ئەوا زەرورە کە:

1. دیالۆگێکی ناوخۆیی لەناو حزب دا لەسەری بەرپا بێت، کە کادرەکان و هاورێیانی خاوەن نەزەر بەشداری بکەن لە هەڵسەنگاندنی ئەم ئەزموونەدا. ئەم ئەزموونە ساتێکی حەسساسە لە ژیانی حزب و دەبێ بکرێتە نوقتە وەرچەرخانێکی جددی لەمێژووی حزبدا. دەست پێشکەری بۆ شکڵگرتنی پرۆسەیەکی ئاوا لەدەست ڕابەرایەتی حزب دایە، کە دەبێت فرسەت و ئیمکاناتی بۆبڕەخسێنێت. {لە چەشنی: کۆڕ و سمینار، بڵاوکراوەی ناخۆیی وەرەقەیی، بڵاوکراوەی ناخۆیی ئینتەرنێتی، تۆمارکردنی کاسێتی دەنگ و ڤیدیۆ، …..هتد}.

2. ڕووی دووەمی ئەم مەسەلەیە، ڕاستگۆیی بوونی حزبە لەبەرامبەر جیهانی دەرەوەی خۆی. عەلەنی کردنی ئەم باسانەیە لەناو جەماوەردا، ئاگادارکردنەوەی ئەو جەماوەرەیە لە کرێکاران و ئازادی خوازان بە نوقاتی زوعف و قووەتی ئەو حزبەی کە قەرارە ڕێکخەر و ڕابەر و دیفاع کەریان بێت، بە مەبەستی بەشداریان لە هەڵسەنگاندنی ئەم ئەزموونەدا، بۆ دەخالەت کردنی جددی ئەو جەماوەرە لە چارەنوسی ئەم حزبەدا. ئەم مەسەلەیە نا بێت بە (وەرگرتنی تیۆری لە جەماوەر) لێک بدرێتەوە. بەڵکو ئەمە مەسەلەیەکی پەروەردەکردن و بارهێنانی سیاسی هەم حزب و هەم جەماوەرە.

نادر عبد الحمید
17/2/2000

هەی لە جەژن! … کەریم سەرکەش

من نە یادگاریییەکی خۆش و
نە پێکەنینێکی بە جۆش و
نە دەست و دیاریییەکی تۆشم نەبووە
تا تۆم بیر بێتەوە!

بیرمە هەموو ئەو بەیانانەی کە دەهاتی
مەلاکان هەموو تێکڕا
لە بڵندگۆی مزگەوتەکان
بە مەرگ و
سزای گۆڕ و
ئاگری دۆزەخ و
شەق و تێهەڵدان، دەیانترساندم
بە نەڕە نەڕ و
بە هاتوو هاواری هایوهووی بێ تام وەڕەس
سپێدەی جوانی ئەو بەیانانەیان دەگەچڵاندم

بیرمە دایکم چەند شەکەت و ماندوو دەبوو
لەبەر هاتنی تۆ
بەڵام تۆ قەت دڵی ئەوت خۆش نەکرد
بیرمە باوکم هەر لە ماڵ نە دەبوو
زۆر دەگمەن لامان دەبوو
بۆ پارەی پارووە نانێ
بۆ ئێمە!
خوشک و برا جوانەکانم

بیرمە کە تۆ دەهاتی
هەژاری و نەداری و قەرزاری و
بێ بەشی و چارە ڕەشی
لە ماڵەکەمان و لە بەر دەرگاش لە ماڵە دراوسێکان
لە کۆڵان، لە گەڕەک، لە شار
لە هەموو بستێکی زەوی و ئاسمانی
ئەو نیشتیمانە بێ ناسنامە و
ئەو نیشتیمانە ستەم لێکراوە و
ئەم نیشتیمانە ئەتک کراوە و
ئەو نیشتیمانە بە پەنگ براوەم

وەک چەتەوڵ
وەک ملۆزمێکی خوێنتاڵ پەیدا دەبوو!
ئامادە دەبوو!
خواش لایەکی لێ نە دەکردنەوە
هەر وەک چۆن قەت لایەکی لێ نەکردبوونەوە
هەر وەک نەبێ
هەر وەک کوێر و مجرۆبێ
هەر وەک کەڕ و کوند و حول و بێ ئاگابێ
ئەگەر هەبوو بێ
ئەگەر هەبێ!

ئوپسالای سوید 2018.08.21

کەی بەرپرسان هێرشەکانی تورکیا رێسوا ئەکەن؟… ئەحمەد رەجەب

ماوەی چەندین ساڵه فرۆکە جەنگییەکانی تورکیا رۆژانە بەچری ناوچە جیاجیاکانی باشوری کوردستان بۆردوومان ئەکەن، لە قەندیل و وەرتێ و سیدەکان و باڵاکایەتی و بەرواری بالا تا ئەگاتە گوندەکانی سەر بە قەزای ئامیدی و زاخۆو شەنگال و، تورکیای رەگەزپەرست بە بۆردوومانی فرۆکە جەنگییەکانی نەوەستاوەو، تۆپخانەکانی سوپاکەی کە زۆر شوێنی لە خاکی باشوری کوردستانی داگیرکردووەو بە ئارەزووی خۆی ناوچەکانی کوردستان بە هەرەمەکی بۆردوومان ئەکات.
لە ئەنجامی بۆردومانی فرۆکە جەنگییەکان و تۆپخانەکانی سوپای تورکیاوە ژمارەیەك هاوڵاتی بوونە قوربانی و، ئەوەش دڵهراوکێی و ترسێکی زۆری لە نێو هاوڵاتیانی سڤیلی بێتاوانی ناوچەکە دروستکردووەو، هەر بەو هۆیەشەوە دانیشتوانی گوندەکان لە ماڵەکانی خۆیان دوورکەوتوونەتەوەو ناوچەکانیان چۆڵکردووەو، زیانێکی زۆر بەر باخ و رەزو دارو پووش و ئاژەڵ و ماڵ و سامانیان کەوتووە.

لە درێژەی تاوانەکانی تورکیای رەگەزپەرست و، هاوکات لەگەڵ یادی چوارساڵەی کۆمەڵکوژی سەدان ئێزیدی نیشتەجێی گوندی کۆچۆ لە شەنگال

له 15ی ئابی 2014 لەلایەن داعشەوە. ئێوارەی چوارشەممە 2018-8-15 له قەزای شەنگال و، چەند ناوچەیەك لەلایەن فڕۆکە جەنگییەکانی تورکیاوە بۆردومان کران و، لەو رووداوەدا، فەرمانـدەی گشتـی یەکینەکانی بەرخۆدانی شەنگال (یەبەشە) ی نزیك لە پەکەکە { مام زەکی شەنگالی} ئەندامی کوردیناسیۆنی کومەڵگەی ئێزدی کرایە ئامانج و، لە گەڵ ژمارەیەك شەرڤانان شەهید بوون.

لە 3/8/2014 چەکدارانی دەوڵەتی ئیسلامی (داعش) هێرشیانکردە سەر قەزای شنگـال و، لە ماوەیەکی کەمـداو بەبێ بەرگری و هەڵـاتنی فەرماندەکانی پێشمەرگەو ئاسایش و بەرپرسانی سەربازی و حزبییەکانی پارتی دیموکراتی کوردستان و، به ئاسانی داعش توانی شارەکەو دەورەوبەری کۆنترۆڵ بکاتو جگە لە شەهیدکردنی سەدان کوڕو پیاوی ئێزیدی بە هەزاران ژنو کچو منداڵیان بەرەو بارەگاکانی داعش له موسڵ و رەققەو شوێنەکانی تری سوریا برد.

هەر لەدوای داگیرکردنی شەنگال مەسعود بارزانی (لەو کاتانەدا سەرۆکی هەریم بوو) بوو رایگەیاند ئەو کەس و بەرپرسانەی ئەرکی پاراستنی شەنگالیان لە ئەستۆ بوو (هەموویان ناسراون) ، لە سەر کارەکانیان لا ئەبرێن و لێکۆڵینەوەیان لە گەڵ ئەکرێت و، پەیوەست بـەو کارەساتە، ژمـارەیەك لەفەرمانـدە سـەربازییەکانی هێـزی پێشمەرگـەو، بەرپرسـانی حزبـیو حکـومی قـەزای شەنگـال، لەلایـەن دەسەڵاتدارێتی هەرێمی کوردستانەوە روبەڕوی لێپرسینەوە کرانەوە بەتۆمەتـی کەمتەرخەمـی سـەربازی و، چەنـدینجار بەڵێنـی سزادانی تۆمەتبارانی کەوتنی شەنگال درا، بەڵام دەرەنجامی ئەو دۆسیەیە تا ئێستا ئاشکرا نییە و، وا چوار ساڵ بەسەر کارەساتی شنگال تێپەڕ ئەبێـت و تائێسـتاش کەمتەرخەمەکـانی ئەو کارەسـاتە نەدراونەتە دادگـاو، خەڵـك و چـالاکە مەدنییەکـان داوای دادگـایکردنی کەمتەرخەمەکان ئەکەن.

هەر بۆ بیرخستنەوە لە بەرەبەیانی رۆژی 25/4/2017 لە لایەن 26 فرۆکەی جەنگی تورکیای رەگەزپەرست به چڕی بۆردومانی شنگال و دەوروبەریان کراو، بەو هۆیەوە پێنج پێشمەرگەو شەڕڤانێك شەهیدو یانزە پێشمەرگەو سێ شەڕڤانی تریش، برینداربوون، هەروا بەهۆی بۆردومانی فڕۆکەکانی تورکیاوە بۆ سەر ناوەندی گشتیی یەپەگە لە چیای قەرەچۆغ لە دێرك، ٢٠ شەڕڤان شەهیدبوون و ١٨ شەڕڤانی تریش برینداربوون و، ئەو کارەی تورکیای رەگەزپەرستی خوێنرێژ دەست درێژییە بۆ سەر سەروەری خاکی هەرێمی کوردستان بۆ گشتی و دەڤەری شنگال بۆ تایبەتی و دەستتێوەردانە لە کاروباری ناو وڵاتێکی ترو

ئەمەش پێشێل کردنێکی ئاشکرای یاسا و ڕێسا نێودەوڵەتییەکانە و، بۆیە پێویستە هەموو خەڵکی بە شەرەف و مرۆڤدۆستانی ئازادیخوازی دونیا ئەو دەستدرێژییە بۆ سەر خاکی هەرێمی کوردستان ریسواو شەرمەزار بکەن و، پێویستە حکومەتی هەرێمی کوردستان کە تا ئێستا ناتوانێت ئەو دەستدرێژییە ریسوا بکات، سنورێکی بۆ دابنێت و، چیتر ڕێگە بە تورکیا نەدرێت بۆ ئارەزووی خۆی لە ناو باشوری کوردستان تەراتێن بکات.
لە دوای هێرشی ئاسمانی تورکیا بۆ سەر شەنگال { زەکی شەنگالی} لە گەڵ هاوڕێکانی شەهید کران و، دیارە ئەو کردەوەیەش بە پێی نەخشەیەکی گڵاوی گوومانای دارێژراو بووە، وەك نەخشە دارێژراوە قیزوەنەکەی داگیرکردنی شەنگال لەلایەن دەوڵەتی ئیسلامی بەدرەفتار (داعش) و، گومان ئە کرێت هێزێکی نزیك لە پارتی دیموکراتی کوردستان یان حکومەتی عێراق هاوکاریی تورکیایان کردبێت لەو هێرشەداو، حکومەتی عێراق هاتەدەنگ و، ئەو تاوانەی ریسواکردو، وەزارەتی دەرەوەی عیراق بەیاننامەیەکی لەسەر بۆردومانکردنی قەزای شەنگال لەلایەن فڕۆکە جەنگییەکانی تورکیا بڵاوکردەوە و تیایدا داوای لە تورکیا کردوە هێزەکانی لە خاکی عیراق بکشێنێتەوە، چونکە بەپێی بەیاننامەکە: ئەوە پێشێلکردنی یاسا نێودەوڵەتییەکانە.

ئەوەی جێی سەرنج و رەخنەیە حکومەتی هەرێمی کوردستان تا ئێستا بێدەنگەو، هیچ کاردانەوەیەکی نییەو، ئەمەش ئەوە ئەگەیەنێت بەرپرسە باڵاکانی باشووری کوردستان ناوێرن بەرنگاری تورکیا ببنەوە، چونکە نزیکەی نیوەی خاکەکەی لەلایەن تورکیای رەگەزپەرست داگیرکراوەو، وناتوانن بڵێن: تورکیا بڕۆ دەرەوەو، لێرەدا پرسیار ئەوەیە : تا کەی بێدەنگ ئەبن؟ جەماوەرو گەلی کوردستان داوا ئەکەن: بێدەنگی بشکێنن.

21/8/2018